

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาบทบาทของครูและนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและนำเสนอตามขั้นตอน ดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
4. รูปแบบและเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. บทบาทของครูและนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากการศึกษาปรัชญา การศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของอรุณี สติศย์ภาคิกุล (2542 : 15 – 23) สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ปรัชญาพัฒน์นิยม เป็นปรัชญาการศึกษาที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ปรัชญานี้เชื่อว่าคนจะเรียนรู้ได้จากการลงมือปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในทุกด้าน สิ่งที่เรียนควรเป็นประโยชน์ต่อองค์การดำรงชีวิตของผู้เรียน ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยด้วยการจัดกิจกรรม และประสบการณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกันและกัน จากความร่วมมือกันแก้ปัญหา ครูมีบทบาทในการเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ ให้คำปรึกษาแนะนำ ส่งเสริมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจนผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนมากขึ้น มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล บรรยากาศในห้องเรียนจะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย

2. **ปรัชญาปฏิรูปนิยม** เป็นปรัชญาการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกัน รู้จักแก้ปัญหาในสังคม สร้างสรรค์สิ่งที่ดีกว่า การเรียนการสอนจะเน้นการเรียนรู้สภาพปัญหาความต้องการของสังคม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้กับสภาพสังคม เพื่อพัฒนากระบวนการความสามารถในการแก้ปัญหาคตามแนวประชาธิปไตยเป็นสำคัญ ครูมีบทบาทในการวางแผนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้สัมผัส ศึกษา ชุมชนและสังคม ให้คำแนะนำเพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหา หาทางแก้ไขปัญหาโดยใช้กระบวนการแก้ปัญหา ดังนั้นครูจึงควรมีประสบการณ์ ความรู้เกี่ยวกับสภาพและปัญหาสังคม รวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาโดยต้นตอวิธี

3. **ปรัชญาอัตติภาวะนิยม** เป็นปรัชญาการศึกษาที่มุ่งเน้นความมีอิสระในการเรียนของผู้เรียน การเรียนรู้เป็นไปตามความสนใจ ความต้องการ ความถนัดของผู้เรียน ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมอย่างมากในการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ครูจะมีบทบาทในการกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบและรู้จักตนเองมากขึ้น ให้คำปรึกษา แนะนำ ติดตามดูแลการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ผู้เรียนจะมีบทบาทอย่างมากในการเรียนรู้ของตนเอง ตั้งแต่การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน การวางแผนการเรียน การเลือกกำหนดเนื้อหาที่สนใจ วิธีเรียน การวัดและประเมินผลการเรียนของตนเอง

4. **ปรัชญาการศึกษาตามแนวจิตพุทธศาสตร์** เป็นปรัชญาการศึกษาที่นักการศึกษาได้สรุปจากการศึกษาคำสอนวิธีปฏิบัติของพระพุทธเจ้า ที่มุ่งเน้นการศึกษาตนเองเพื่อพัฒนาศักยภาพในการครองชีวิตให้เป็นสุขด้วยการลงมือปฏิบัติ การคิดพิจารณาไตร่ตรองสิ่งต่างๆ ที่มากระทบอย่างมีสติ และกระบวนการเพื่อให้เกิดปัญญารู้แจ้งถึงความเป็นไปของชีวิต ซึ่งการเรียนรู้ของแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญา ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ความเพียรพยายามในการศึกษาการปฏิบัติของแต่ละบุคคล ครูจะมีบทบาทเป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้ผู้เรียนศึกษาปฏิบัติ ใช้สติปัญญาพิจารณาสิ่งต่างๆ ให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งการใช้ศีลและสมาธิในการฝึกกำกับพฤติกรรมที่แสดงออก และเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน

จากปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญดังกล่าว บ่งบอกถึงหลักการจัดการศึกษาที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา โดยเน้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้วยตนเองอย่างอิสระ ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ฝึกการเรียนรู้ด้วยทักษะกระบวนการ ทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เรียนรู้จากกันและกัน ร่วมมือกันแก้ปัญหาในสังคม เกิดการพัฒนาการเรียนรู้นบนพื้นฐานของความแตกต่างของบุคคล ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวคิดของนักจิตวิทยาการเรียนรู้กลุ่มต่างๆ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่มีแนวคิดที่สอดคล้องกัน มีดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า การฝึกทำพฤติกรรมซ้ำๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการปฏิบัติและเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น การให้ข้อมูลย้อนกลับ การเสริมแรง จะช่วยสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน ครูจึงต้องจัดประสบการณ์หรือสิ่งเร้าต่างๆ ให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าเหล่านั้นให้มากที่สุดที่จะเกิดการเรียนรู้ทักษะ และเจตคติที่ต้องการต้องให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นระยะๆ เพื่อให้ผู้เรียนทราบผลการกระทำของตน จะได้ปรับปรุงวิธีเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

2.2 ทฤษฎีพุทธินิยม ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการใช้สติปัญญาในการคิดหาเหตุผลความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ การอาศัยความรู้และประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง จากการปรับโครงสร้างประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่เข้าด้วยกัน ผู้เรียนต้องใช้ความคิดที่เป็นกระบวนการหรือมีกระบวนการในการเรียนด้วยตนเองจึงจะเรียนรู้ได้ดี

3.3 ทฤษฎีมานุษยนิยม ทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์เกิดมามีความดี มีศักยภาพในการเรียนรู้อยู่ในตนเอง มีความสามารถ ความถนัด ความสนใจที่ต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อมีอิสระในการคิดการตัดสินใจ มีบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีความสุขในการเรียน ได้รับความเข้าใจ มีความเชื่อมั่น และรู้จักตัวเอง เป็นบุคคลสำคัญในการเรียนการสอน ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกเนื้อหาที่จะเรียน วิธีเรียน การสร้างบรรยากาศในการเรียนให้เป็นบรรยากาศในการเรียนรู้ จริงใจต่อผู้เรียน ผู้เรียนต้องเป็นผู้เรียนที่รู้ความต้องการ เป้าหมายในการเรียน รับผิดชอบการเรียนของตนเอง มีความกระตือรือร้นในการเรียน

4.4 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบผสมผสาน ทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเรียนรู้ต้องใช้กระบวนการทางสติปัญญา ซึ่งเป็นแนวคิดของทฤษฎีพุทธินิยมควบคู่ไปกับการตอบสนองต่อสิ่งเร้า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้สิ่งที่เป็นรูปธรรมไปหาสิ่งที่เป็นนามธรรม จากความคิดรวบยอดหลักการ ไปสู่การแก้ปัญหาที่เป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่ซับซ้อนมากขึ้น

นักทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างความรู้ของมนุษย์ที่ทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้ เป็นผู้ที่ฝึกได้ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้ ความรู้เดิมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับการสร้างความรู้ใหม่ มุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติจริง ฝึกทักษะพื้นฐาน ฝึกการแสดงออกที่หลากหลาย เน้นการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การแสดงคุณค่าและทัศนคติที่แท้จริงของมนุษย์

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

แนวคิดพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีดังนี้คือ กระบวนการกลุ่ม การสร้างองค์ความรู้ใหม่ การพัฒนาความสามารถในการคิด การสอนแบบ บูรณาการ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม แนวคิดนี้เชื่อว่าผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ ได้ดีจากการทำกิจกรรมกลุ่ม เพราะได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสิทธิภาพ ได้ร่วมคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติ เพื่อให้ได้ข้อสรุปจากการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยพัฒนา ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะทางสังคม ความรับผิดชอบในการทำงาน การยอมรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ แนวคิดนี้มุ่งเน้นการจัดการเรียน การสอนที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ และลงข้อสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ ของตนเอง จะช่วยฝึกทักษะการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการ พัฒนาความสามารถในการคิด เพราะผู้เรียนต้องพยายามปรับเปลี่ยนความคิดที่ได้จากประสบการณ์เก่ากับใหม่เข้าด้วยกัน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการคิด ความสามารถในการคิด เป็นศักยภาพอย่างหนึ่งที่สังคมต้องการ เพราะผลของการคิดช่วยให้เกิดพัฒนาการในด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น ความคิดเชิงสร้างสรรค์ ความคิดแบบวิจารณ์ญาณ การคิด แก้ปัญหา ผู้เรียนจะเกิดความสามารถในการคิด เมื่อมีโครงสร้างกระบวนการคิดที่ดีและถูกต้อง

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบบูรณาการ แนวคิดนี้เน้นการจัดการเรียน การสอนศาสตร์แขนงต่างๆ ในรูปขององค์รวม โดยนำเอาส่วนต่างๆ ของรายวิชาในหลักสูตร มาสอนรวมกัน ให้สัมพันธ์กันอย่างมีความหมายมากกว่าการเรียนแบบแยกส่วน ทำให้ผู้เรียน มองเห็นความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงของวิชาต่างๆ ที่เรียนเกิดองค์รวมของความรู้ ได้เรียนรู้ สิ่งต่างๆ อย่างมีความหมาย ได้เรียนรู้กระบวนการผลิตผลงานจากการเรียนรู้ของตนเอง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นแนวคิดที่เน้นการพัฒนาผู้เรียน การใช้แนวคิดพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน โดยการใช้ศักยภาพของกระบวนการกลุ่มในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน การสร้างองค์ความรู้ใหม่ของผู้เรียน จากการลงมือปฏิบัติ การศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ พัฒนาความสามารถในการคิดจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้เป็นองค์รวมที่สามารถปรับมาใช้ในการดำรงชีวิตได้

หลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

หลักในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยึดหลักการว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงเป็นเรื่องที่เป็นที่สนใจของนักวิชาการและบุคคลทั่วไป นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่น่าสนใจควรมานำศึกษา มีดังนี้

คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ (2544 : 39) ได้ให้ความหมาย การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าหมายถึง การกำหนดจุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผลที่มุ่งพัฒนาคน และวิถีชีวิตให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

ชนาธิป พรกุล (2543 : 50) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า หมายถึง การเรียนรู้ที่เกิดจากการคิด ค้นคว้า การทดลอง และการสรุปเป็นความรู้โดยตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากการถ่ายทอดความรู้มาเป็นผู้วางแผน จัดกา ชี้แนะ และอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน

พัฒนา ชัชพงศ์ (2544 : 8) ได้ให้ความหมาย การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า เป็นการสอนที่เน้นถึงความสนใจ ความต้องการ และศึกษาด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้จัดเตรียมและสนับสนุนการเรียนทางอ้อม เด็กคือผู้แสดงส่วนครูเป็นผู้กำกับอยู่รอบนอก คอยสังเกต ตั้งคำถาม กระตุ้นให้คิด ให้กำลังใจ และสร้างบรรยากาศของความสุขในการเรียน

ประเวศ ะสี (คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ 2544 : 3) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าหมายถึง การเรียนรู้ในสถานการณ์จริง สถานการณ์จริงของแต่ละคนไม่เหมือนกัน จึงต้องเอาผู้เรียนแต่ละคนเป็นตัวตั้ง ครูจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้

จากประสบการณ์ กิจกรรมและการทำงาน อันนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนครบทุกด้าน ทั้งทางกาย ทางจิตหรืออารมณ์ ทางสังคม และทางสติปัญญา จึงรวมถึงการพัฒนาการทางจิตวิญญาณด้วย

ยาวภา ทนันทชัยบุตร (2542 : 112 – 113) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าหมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียน ศึกษา ค้นคว้า คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ปฏิบัติ ด้วยตนเองเต็มตามศักยภาพ ตามความถนัด ความสนใจ ครูเป็น กลุยาณมิตร เกื้อกูล แนะนำ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความพยายาม และอาจจะเสริมความรู้ ความจำเป็น

วัฒนา มัคคสมัน (2541 : 25) กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสร้างองค์แห่งความรู้ให้เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง ด้วยการลงมือปฏิบัติในเรื่องที่ตนสนใจ และสามารถนำความรู้ที่เรียนนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 11) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนการสอนมากที่สุด ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลแวดล้อม การฝึกทักษะกระบวนการเรียนรู้และ กระบวนการทำงานที่สำคัญ การสรุปความรู้ด้วยตนเอง การได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน สถานการณ์ต่างๆ

สำนักงานนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 31) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญว่า เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญต่อบทบาทในการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ลงมือปฏิบัติจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้คอยแนะนำและอำนวยความสะดวก

จากความหมายของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่นำมากล่าว ข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ต้องการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ โดยมุ่งสร้างประโยชน์ให้เกิดกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในทุกขั้นตอน ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพ ตามความถนัด ปฏิบัติด้วยตนเอง ตามความสนใจอย่างอิสระบนพื้นฐานของความแตกต่าง ระหว่างบุคคล โดยใช้ทักษะกระบวนการการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการแสวงหาความรู้จาก

แหล่งความรู้ที่หลากหลายอย่างมีความสุข ครูมีบทบาทเป็นผู้จัดประสบการณ์ ชี้นำ กระตุ้นให้
ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถประยุกต์ความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวันตามสถานการณ์จริงได้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดหลักการในการจัดการเรียน
การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ในหมวด 4 มาตรา 22 ถึง มาตรา 30 มีรายละเอียด ดังนี้

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และ
พัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้
ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ
การศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการ
ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่
ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ
สังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์
ทรงเป็นประมุข

(2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมทั้งความรู้ความเข้าใจ
และประสบการณ์เรื่องจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการ
ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(4) ความรู้ ทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

(5) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของ
ผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์
ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้
คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ บิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไป ในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรร โอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำ ผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตาม วัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคล ตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตาม ความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัย และ ศักยภาพ

สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่ง และวรรคสองแล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูงและการค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

ทีศนา เขมมณี (2542 : 140 - 141) กล่าวถึงหลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบประสาน 5 แนวคิดหลัก (CIPPA MODEL) ซึ่งมีรายละเอียด สามารถสรุปได้ ดังนี้

C (Construct) เป็นการสร้างความรู้ตามแนวคิดของ Constructivism คือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา

I (Interaction) คือการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคล มีแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม

P (Physical Participation) คือการให้ผู้เรียนมีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย โดยการทำกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกาย

P (Process Learning) คือการเรียนรู้กระบวนการต่างๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการเรียนต่างๆ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม กระบวนการพัฒนาตนเอง การเรียนรู้กระบวนการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญาอีกทางหนึ่ง เป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกับการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ

A (Application) คือการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียน และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายๆ ด้านแล้วแต่ลักษณะหรือสาระของการจัดการสอน

ธำรง บัวศรี (2543 : 19) กล่าวถึงหลักการในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าต้องอาศัยหลักการสำคัญคือ ผู้เรียนจะต้องได้เรียนรู้เนื้อหาและสิ่งต่างๆ ครบถ้วนตามหลักสูตร ต้องได้ทราบล่วงหน้าว่าจะต้องเรียนรู้อะไร มีการศึกรอบไว้ล่วงหน้าว่า ในการเรียนจะเรียนรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นผู้เรียนจะต้องทำอะไร ผู้เรียนจะเป็นผู้เลือกกิจกรรมด้วยตนเอง การประเมินผลการเรียนรู้จะกระทำเป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม รวมทั้งมีการประเมินผลในชั้นปลายด้วย หลังจากจบสิ้นกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนจะหาผลกระทบต่อกระบวนการที่ได้ดำเนินการมาทั้งหมด เพื่อพิจารณาปรับปรุงการวางแผนการเรียนการสอนในครั้งต่อไป

ระวีวรรณ โพธิ์วัง (2543 : 20 – 21) กล่าวถึงหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ด้วยการแสวงหาข้อมูล ศึกษาทำความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ ตีความ แปลความ สังเกต สัมภาษณ์ ปฏิบัติจริง สังเคราะห์ข้อมูล สรุปข้อมูล ฯลฯ มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิด และประสบการณ์ระหว่างกันมากที่สุด ได้เรียนรู้กระบวนการความรู้ไปกับผลงานที่ได้จากกระบวนการ และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

วัฒนา มัคคสมัน (2541 : 26 – 28) กล่าวถึงหลักการสำคัญในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เรื่องที่เรียนสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เป็นเรื่องที่สามารถไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 7) กล่าวถึงหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าควรยึดหลักการต่อไปนี้

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เป็น ไปอย่างมีชีวิตชีวา ผู้เรียนจึงควรมีบทบาทในการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
2. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากแหล่งต่างๆ กัน และประสบการณ์ความรู้สึกลึกซึ้งของแต่ละบุคคลถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ
3. การเรียนรู้ที่ดีจะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำ เข้าใจอย่างลึกซึ้ง และสามารถใช้การรู้นั้นให้เป็นประโยชน์ได้
4. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้มีความสำคัญ หากผู้เรียนเข้าใจและมีทักษะในเรื่องกระบวนการเรียนรู้แล้ว จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และคำตอบต่างๆ ที่ตนต้องการได้
5. การเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ผู้เรียน คือการเรียนรู้ที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จากแนวคิดของนักวิชาการเกี่ยวกับหลักการในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะเห็นว่านักวิชาการมีหลักคิดว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงต้องเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทุกขั้นตอน ให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองด้วยความกระตือรือร้น สืบค้น และปฏิบัติด้วยตนเองตามความสนใจอย่างอิสระจากแหล่งวิทยาการที่หลากหลาย ครูต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด ทำให้ผู้เรียนสามารถคิดได้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักการจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม การเลือกเรียน ความความถนัด ตามความสนใจ การศึกษาค้นคว้าพัฒนาศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของความแตกต่างของบุคคล ทำให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้มาใช้ในสถานการณ์จริงในชีวิตได้ ครูจะต้องเตรียมความพร้อมในการจัดประสบการณ์ในการเรียนการสอนแก่ผู้เรียน มีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน ด้วยความร่วมมือจากบุคลากรทุกฝ่าย

รูปแบบและเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ (2543 : 36 - 37) กล่าวถึงรูปแบบและเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า มีเทคนิคการจัดการเรียนการสอนหลายวิธี ครูเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการเลือก และนำวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบต่างๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ และธรรมชาติของวิชานั้นๆ และได้สรุปลักษณะการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า เป็นการจัดกิจกรรมโดยวิธีการต่างๆ ที่หลากหลาย ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เกิดการพัฒนาตนเอง และสังสคุณลักษณะที่จำเป็นของการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ของประเทศชาติ

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 15 - 63) ได้กล่าวถึงเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า เป็นเทคนิคที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนจึงต้องใช้เทคนิคการเรียนรู้ที่มีหลากหลายวิธีสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม
2. การศึกษาเป็นรายบุคคล
3. การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีต่างๆ
4. การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นปฏิสัมพันธ์
5. การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์
6. การเรียนแบบร่วมมือ
7. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

1. การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม

การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม มีแนวคิดพื้นฐานว่ายิ่งผู้เรียนมีวุฒิภาวะสูงขึ้น ยิ่งต้องมีความรับผิดชอบที่จะต้องค้นหา ค้นพบข้อความรู้ และสรุปข้อความรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ของตนมากขึ้น แนวคิดนี้ตรงกับแนวคิดของทฤษฎีการสร้างความรู้ซึ่งมีความเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคล บุคคลเป็นผู้สร้างความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมเกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญา การจัดการเรียนการสอนทางอ้อมมีหลายวิธี เช่น การเรียนแบบสืบค้น แบบค้นพบ แบบแก้ปัญหา แบบสร้างแผนผังความคิด แบบตั้งคำถาม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 การจัดการเรียนการสอนแบบสืบค้น เป็นการใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนสืบค้นหาคำตอบในประเด็นที่กำหนด เน้นให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ด้วยตนเอง บทบาทของครูคือฝึกทักษะและกระบวนการสืบค้นให้ผู้เรียน ให้ความกระจำและอำนวยความสะดวกด้านสื่อและแหล่งวิทยาการแก่ผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนค้นพบข้อมูล และจัดระบบความหมายข้อมูลของตนเองได้ กระบวนการสืบค้นมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรม 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.1.1 กำหนดปัญหา

1.1.1.1 จัดสถานการณ์หรือเรื่องราวที่น่าสนใจ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนสังเกต สงสัยในเหตุการณ์หรือเรื่องราว

1.1.1.2 กระตุ้นให้ผู้เรียนระบุปัญหาจากการสังเกตว่าอะไรคือปัญหา

1.1.2 กำหนดสมมติฐาน

1.1.2.1 ตั้งคำถามให้นักเรียนร่วมระดมความคิด

1.1.2.2 ให้นักเรียนสรุปสิ่งที่คาดว่าจะจะเป็นคำตอบของปัญหานั้น

1.1.3 รวบรวมข้อมูล

1.1.3.1 มอบหมายให้นักเรียนไปค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสาร หรือจากแหล่งข้อมูลต่างๆ

1.1.3.2 นักเรียนวิเคราะห์และประเมินว่า ข้อมูลเหล่านั้นมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาหรือไม่ มีความถูกต้องน่าเชื่อถือเพียงใด

1.1.4 ทดสอบสมมติฐาน

นักเรียนนำข้อมูลที่ได้ร่วมอภิปราย เพื่อสนับสนุนสมมติฐาน

1.1.5 สร้างข้อสรุป

ให้นักเรียนสรุปว่า ปัญหานั้นมีคำตอบหรือข้อสรุปอย่างไร อาจสรุปเป็นเอกสารหรือรายงาน

1.2 การจัดการเรียนการสอนแบบค้นพบ เป็นการฝึกทักษะการสังเกต การสืบค้น การให้เหตุผล การอ้างอิง หรือการสร้างสมมติฐาน ซึ่งพัฒนาไปจากข้อมูลที่มีอยู่เดิม ขั้นตอนกระบวนการค้นพบมี 6 ขั้นตอนดังนี้

1.2.1 กำหนดประเด็นหรือข้อมูลที่จะให้ผู้เรียนศึกษา และข้อสรุปที่ต้องการให้เขาสร้างขึ้นจากประสบการณ์การเรียนรู้ของเขา

1.2.2 จัดสื่อและกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ในการสรุปข้อความรู้

1.2.3 ให้ผู้เรียนเขียนข้อสรุปของเนื้อหา

1.2.4 ให้ผู้เรียนระบุลำดับของรูปแบบเหตุการณ์ที่ประกอบเป็นเนื้อหา

1.2.5 ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ส่วนต่างๆของรูปแบบเหตุการณ์ และสรุปเป็นประโยคสมบูรณ์ 1 ประโยค

1.2.6 ให้ผู้เรียนพิสูจน์ว่าการสรุปนั้นถูกต้อง

1.3 การจัดการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา เป็นวิธีการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหาอย่างเป็นกระบวนการ โดยอาศัยแนวคิดแก้ปัญหาซึ่งเอาแนวสอนแบบนิรนัย (Deductive) ซึ่งเป็นการสอนจากกฎเกณฑ์ไปหาความจริงย่อย และแบบอุปนัย (Inductive) ซึ่งเป็นการสอนจากตัวอย่างส่วนย่อยมาหากฎเกณฑ์รวมเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดรูปแบบวิธีสอนแบบแก้ปัญหา ขั้นตอนการแก้ปัญหามี 8 ขั้นตอน ดังนี้

1.3.1 ศึกษาและสรุปว่าปัญหาคืออะไร

1.3.2 กำหนดขอบเขตของปัญหา

1.3.3 วิเคราะห์งานเพื่อแบ่งปัญหาเป็นเรื่องย่อยๆ สำหรับศึกษาค้นคว้า

1.3.4 รวบรวมข้อมูลสำหรับแต่ละเรื่อง

1.3.5 ประเมินข้อมูลเพื่อจัดความถ่วง ความผิดพลาด

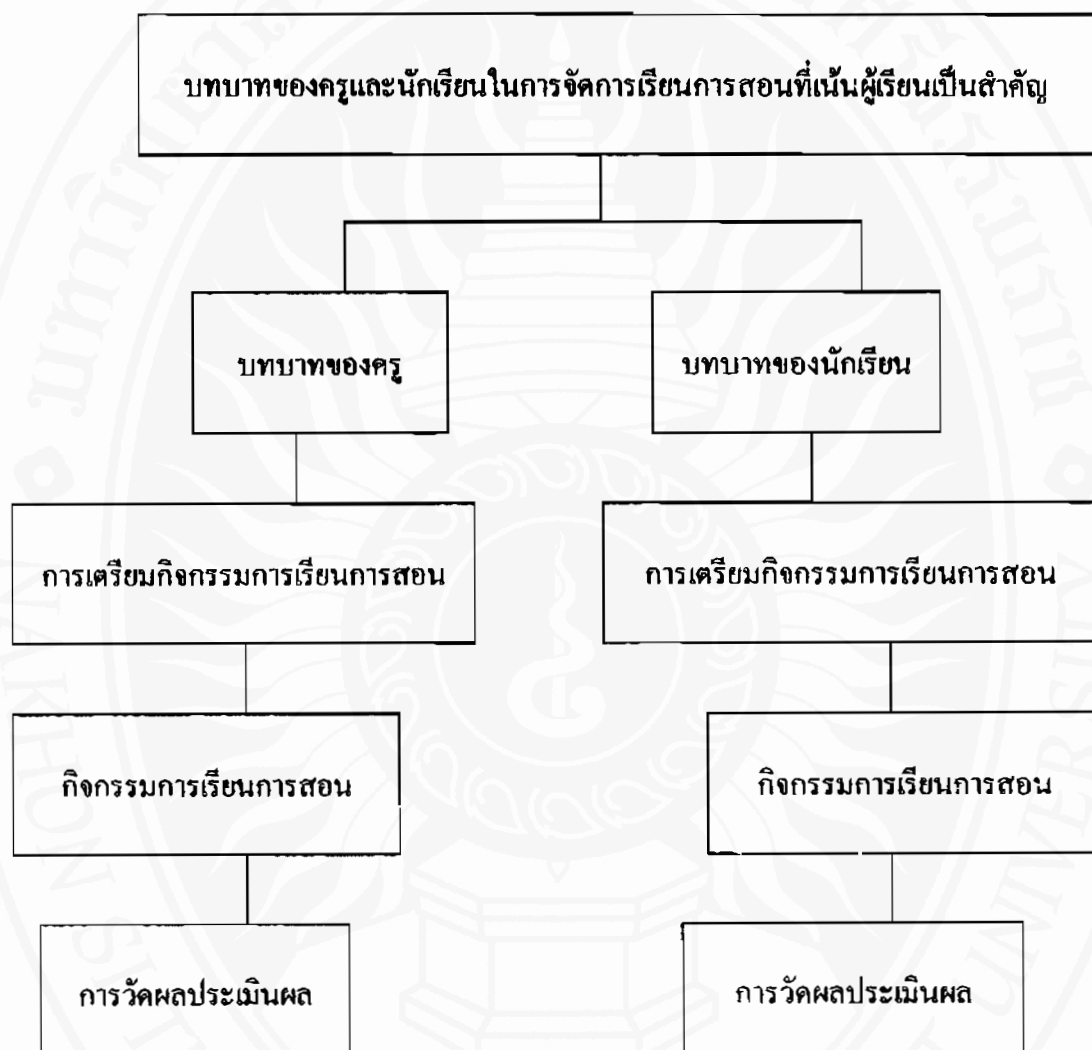
1.3.6 ตั้งเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่มีความหมาย

1.3.7 หาข้อสรุปและเสนอแนะทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา

1.3.8 นำเสนอผลการศึกษาหรือทางแก้ปัญหา

1.4 การจัดการเรียนการสอนแบบสร้างแผนผังความคิด เป็นการฝึกให้ผู้เรียนจัดกลุ่มความคิดรวบยอดของตน เพื่อให้เห็นภาพรวมของความคิดเป็นความสัมพันธ์ของความคิดรวบยอดเป็นภาพ สามารถเก็บไว้ในหน่วยความจำได้ง่าย การเขียนแผนผังความคิดทำได้หลายลักษณะ เช่น แผนผังความคิดรวบยอด แผนผังใยแมงมุม แผนผังรูปร่างกลมทับเหลี่ยม แผนผังวงจร แผนผังก้างปลา แผนผังแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองกลุ่ม แผนผังตารางเปรียบเทียบ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 แผนผังความคิดรวบยอด ทำได้โดยเขียนความคิดรวบยอดไว้ข้างบนหรือตรงกลาง แล้วลากเส้นให้สัมพันธ์กับความคิดรวบยอดอื่นที่สำคัญรองลงไป หรือความคิดที่ละเอียดซับซ้อนยิ่งขึ้นซึ่งมีลักษณะดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงแผนผังความคิดรวบยอด
ที่มา (วัฒนาพร ระวังทุกข์ 2542 : 19)

1.4.2 แผนผังใยแมงมุม ทำได้โดยเขียนความคิดรวบยอดไว้กึ่งกลาง แล้วเขียนอธิบายบอกลักษณะของความคิดรวบยอดอื่นไว้ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงแผนผังใยแมงมุม

ที่ ๓ (วัฒนาพร ระงับทุกข์ 2542 : 19)

1.4.3 แผนผังรูปร่างกลมทับเหลื่อม เป็นการเขียนเพื่อนำเสนอสิ่งที่เหมือนและต่างกันมีลักษณะดังนี้

ปริศนาความคิด 1

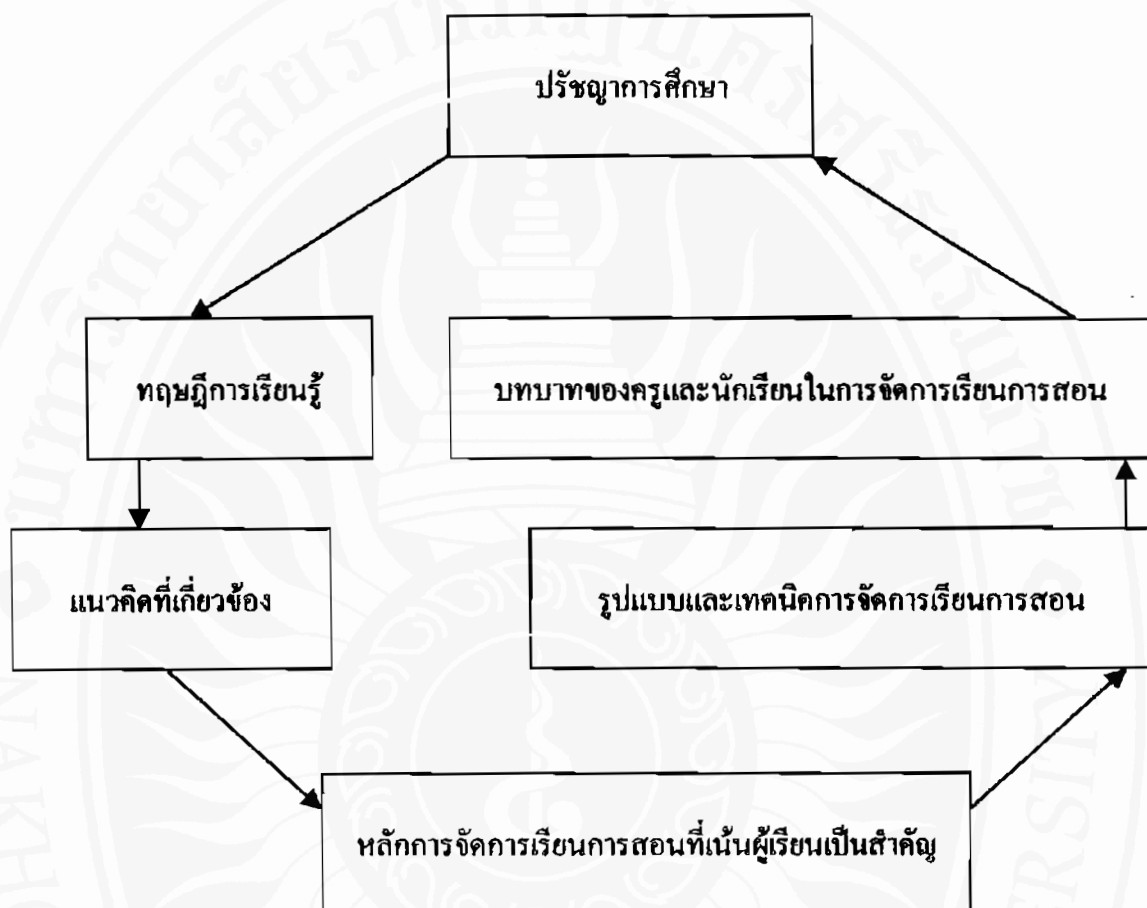
ปริศนาความคิด 2

ภาพที่ 4 แสดงแผนผังรูปร่างกลมทับเหลื่อม

ที่ ๓ (วัฒนาพร ระงับทุกข์ 2542 : 20)

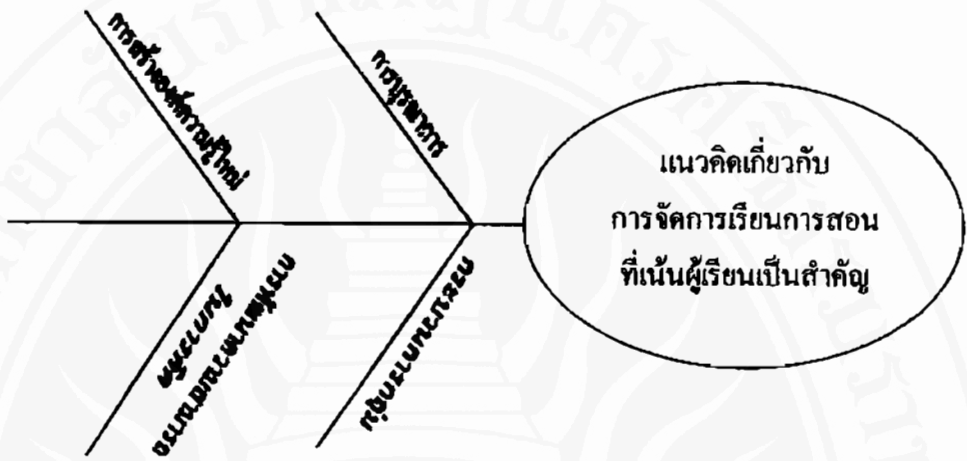
1.4.4 แผนผังวงจร เป็นการเขียนแผนผังเพื่อเสนอขั้นตอนต่างๆ ที่สัมพันธ์
เรียงลำดับเป็นวงกลมมีลักษณะดังนี้

ภาพที่ 5 แสดงแผนผังวงจร
ที่มา (วัฒนาพร ระบุว่าทุกซ์ 2542 : 20)

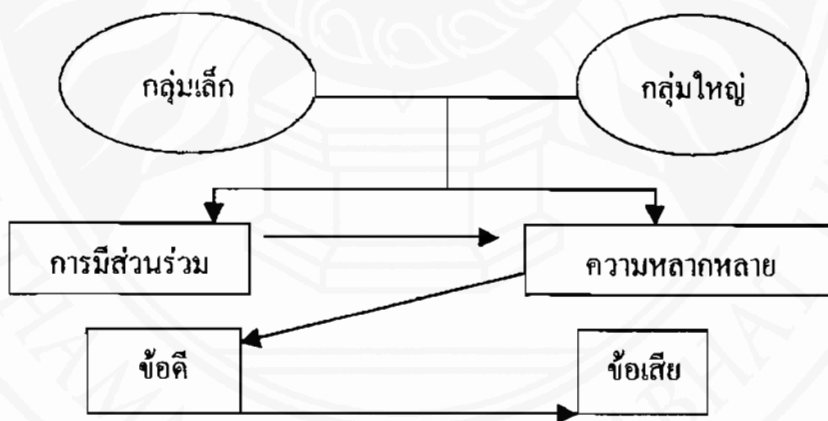

1.4.5 แผนผังก้างปลา เป็นการเขียนแผนผังโดยกำหนดประเด็นหรือเรื่องแล้วเสนอสาเหตุและผลต่างในแต่ละด้านมีลักษณะดังนี้

ภาพที่ 6 แสดงแผนผังก้างปลา
ที่มา (วัฒนาพร ระวังทุกข์ 2542 : 20)

1.4.6 แผนผังแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองกลุ่มเป็นการเขียนเพื่อเสนอวัตถุประสงค์การกระทำและการตอบสนองของกลุ่มสองกลุ่มที่ขัดแย้งหรือแตกต่างกันดังนี้

ภาพที่ 7 แผนผังแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองกลุ่ม
ที่มา (วัฒนาพร ระวังทุกข์ 2542 : 21)

1.4.7 แผนผังตารางเปรียบเทียบ เป็นการเขียนตารางเพื่อเปรียบเทียบสองสิ่งในประเด็นที่กำหนดมีลักษณะดังนี้

กลุ่ม 2 คน	กลุ่มเล็ก
1. สมาชิก 2 คน	1. สมาชิก 5 – 6 คน
2. จับคู่กันทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย	2. ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนลุล่วง
3. ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือปฏิบัติ	3. แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอภิปรายอย่างลึกซึ้งได้ข้อสรุป
4. ขาดความหลากหลายทางความคิด	4. ใช้เวลามาก

ที่มา (วัฒนาพร รัชจับทุกซ์ 2542 : 21)

1.5 การตั้งคำถาม เป็นยุทธศาสตร์การสอนที่สำคัญ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ช่วยพัฒนากระบวนการคิด การตีความ การไตร่ตรอง การถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงการเรียนรู้ การคิด และการสอน การตั้งคำถามที่ดี ไม่ว่าจะเริ่มโดยครูหรือผู้เรียนก็ตาม จะช่วยฝึกทักษะการคิดและช่วยสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตัวผู้ถามและแก่ตัวผู้ตอบ และนำมาซึ่งการอธิบายถกเถียงที่ผ่านกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ จะช่วยเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอีกด้วย ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของคำถามออกได้ดังนี้

1.5.1 คำถามระดับต่ำและระดับสูง

1.5.1.1 คำถามระดับต่ำ เป็นคำถามที่ต้องการคำตอบระดับความจำของข้อมูล ใช้ในการทบทวนความรู้พื้นฐาน

1.5.1.2 คำถามระดับสูง เป็นคำถามที่ต้องการคำตอบระดับการแปลผล การนำไปใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าหรือเป็นคำถามที่ต้องการวัดความคิด ช่วยพัฒนาผู้เรียนในการใช้ทักษะการคิดและการให้เหตุผล

1.5.2 คำถามเกี่ยวกับผล กระบวนการและความคิดเห็น

1.5.2.1 คำถามเกี่ยวกับผล เป็นคำถามที่ต้องการคำตอบในรูปของการสรุปผลขั้นสุดท้าย

1.5.2.2 คำถามเกี่ยวกับกระบวนการ เป็นคำถามที่ต้องการให้ผู้เรียนอธิบายถึงวิธีการการดำเนินการหรือขั้นตอนที่นำไปสู่ผลขั้นสุดท้าย

1.5.2.3 คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็น เป็นคำถามที่ต้องการให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ หรือประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

1.5.3 คำถามแบบปิดและแบบเปิด

1.5.3.1 คำถามแบบปิด เป็นคำถามที่มีคำตอบเดียว มักใช้กับข้อมูลที่เป็นความจำ

1.5.3.2 คำถามแบบเปิด เป็นคำถามที่ให้คำตอบได้หลายอย่าง ใช้เพื่อสร้างข้อมูล เพื่อให้เกิดการตอบสนองเฉพาะตัว นำไปสู่การอภิปรายและการถามในขั้นต่อไป

2. การศึกษาเป็นรายบุคคล

การศึกษาเป็นรายบุคคล เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ผู้เรียนแต่ละคนปฏิบัติ พัฒนาการเอง และฝึกทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เริ่มต้นโดยครูหรือผู้เรียนเป็นผู้กำหนดหัวข้อปัญหา หรือโครงการตามสาระการเรียนรู้ที่กำหนด โดยผู้เรียนต้องศึกษา วิเคราะห์ สรุปอ้างอิง สรุปข้อความรู้พื้นฐานของการวิเคราะห์ และประเมินผลกระบวนการ ครูต้องใช้เทคนิคการประเมินในด้าน การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการตรวจแก้งาน โดยใส่ไว้ในสื่อที่ผู้เรียนใช้หรือใช้ร่วมกันไปกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูมีบทบาทช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะและนิสัยการเรียนรู้ อย่างอิสระ ให้ผู้เรียนมั่นใจในตนเอง อยากรู้ อยากเห็นและปรารถนาที่จะเรียนรู้ โดยครูอาจจัดชั้นเรียนเป็นศูนย์การเรียนรู้ จัดชุดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การศึกษาเป็นรายบุคคลสามารถปรับใช้ได้ในหลายๆ สถานการณ์ ตั้งแต่การเรียนในชั้นเรียน การค้นคว้าในห้องสมุด ครูอาจใช้การศึกษาเป็นรายบุคคลกับนักเรียนเป็นรายคน เป็นกลุ่ม หรือทั้งห้องเรียนก็ได้ กิจกรรมที่ครูควรเลือกใช้ เช่น รายงาน เรียงความ โครงการ แบบจำลอง การทำนิตยสาร เกม การสืบค้น การระดมพลังสมอง การแก้ปัญหา การตัดสินใจ คู่สัญญา การมอบหมายงาน เป็นรายบุคคล ชุดการสอน คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การค้นคว้าอย่างอิสระ การเรียนเสริม ชุดกิจกรรมการเรียนรู้

3. การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีต่างๆ

เป็นทางเลือกแก่ครูในการนำเสนอข้อมูลและให้ทางเลือกแก่นักเรียนในการเรียน ครูควรใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องช่วยสอนไม่ใช่ใช้แทนการสอน การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยี มีวิธีต่างๆ ดังนี้

3.1 สิ่งพิมพ์ ตำราเรียน และแบบฝึกหัด

สิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่จัดทำได้ง่ายที่สุดที่ใช้ในชั้นเรียน สิ่งพิมพ์แม้มีลักษณะดี แต่อาจส่งผลเสียได้ถ้าครูยึดติดกับการสอนด้วยสิ่งพิมพ์เพียงอย่างเดียว

3.2 แหล่งทรัพยากรในชุมชน

ครูอาจใช้แหล่งข้อมูลในชุมชนสนับสนุนการเรียนการสอนในบางครั้ง เช่น ศูนย์สื่อ หรือศูนย์เทคโนโลยีของหน่วยงานรัฐหรือของเอกชน

3.3 ศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้ในห้องเรียน คือสภาพแวดล้อมทางการเรียนที่บรรจุกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับการเรียนด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถเรียนได้โดยอิสระด้วยตนเอง ครูสามารถแยกเนื้อหาวิชาหรือหลักสูตรออกเป็นส่วนๆ จัดแต่ละส่วนไว้ในศูนย์ต่างๆ เพื่อเป็นทางเลือกให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ และเมื่อผู้เรียนทำกิจกรรมเสร็จ ศูนย์สามารถให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนทันที ศูนย์การเรียนรู้ควรตั้งขึ้นหลังจากครูประเมินความรู้ ทักษะ และระดับวุฒิภาวะของผู้เรียน และแน่ใจได้ว่าผู้เรียนสามารถใช้ศูนย์การเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและปลอดภัย

3.4 ชุดการสอน

คือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับการออกแบบและจัดอย่างเป็นระบบ มีการรวบรวมไว้เป็นระเบียบในกล่อง เพื่อเตรียมไว้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากประสบการณ์ทั้งหมด ชุดการสอนมี 3 ประเภท คือ

3.4.1 ชุดการสอนรายบุคคล ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ประกอบด้วยบทเรียนสำเร็จรูป แบบประเมินผล และวัสดุอุปกรณ์การเรียน

3.4.2 ชุดการสอนสำหรับการเรียนเป็นกลุ่มย่อย เป็นการจัดประสบการณ์ต่างๆ ไว้ให้ผู้เรียนประกอบกิจกรรมเป็นกลุ่มตามคำสั่งที่ปรากฏอยู่ในบัตรคำ โดยจัดเป็นลักษณะศูนย์การเรียนรู้

3.4.3 ชุดการสอนประกอบคำบรรยายของครู เป็นกิจกรรมที่ได้รับการออกแบบอย่างมีระบบโดยจัดไว้ในกล่องสำหรับช่วยครูผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้พร้อมๆ กันตามเวลาที่กำหนด

3.5 คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

คอมพิวเตอร์คือ สื่อการสอนที่เป็นเทคโนโลยีระดับสูงที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนกับคอมพิวเตอร์มีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมุ่งใช้คอมพิวเตอร์สนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นและทราบผลจากการทำกิจกรรมทันที บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีหลายลักษณะ เช่น เพื่อการทดสอบ การแก้ปัญหา การสนทนา การสาธิต การสืบค้น ฯลฯ ลักษณะการสอนเนื้อหาของคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมมี 4 รูปแบบ ดังนี้

3.5.1 โปรแกรมการสอนเนื้อหารายละเอียด (Tutorial Instruction)

ลักษณะกิจกรรมเป็นการเสนอเนื้อหา ผู้เรียนต้องติดตามเนื้อหา ตอบคำถาม ตัดสินใจ และรับคำตอบกลับจากโปรแกรมทันที

3.5.2 โปรแกรมแบบฝึกทักษะ (Drill and Practice) เนื้อหา มีลักษณะ

ฝึกนักเรียนด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เริ่มจากบทนำ เลือกคำถาม ตอบคำถามและคำตอบ ตัดสินคำตอบ รู้ผลคำตอบ ผู้เรียนจะย้อนกลับมาฝึกจนถึงเกณฑ์ในระดับที่พึงพอใจได้

3.5.3 โปรแกรมจำลองสถานการณ์ (Simulation) เนื้อหา มุ่งฝึกทักษะ

และการเรียนรู้โดยไม่ต้องเสี่ยงภัยหรือเสียค่าใช้จ่ายมาก

3.5.4 โปรแกรมแบบเกมการศึกษา เนื้อหา เริ่มจากบทนำเพื่อให้ผู้เรียน

เข้าใจวิธีการและกฎเกณฑ์ แล้วจึงเสนอเหตุการณ์ให้ผู้เรียนได้เลือก เมื่อเลือกแล้วมีการแข่งขัน ผู้เรียนจะเล่นเกมมากกว่าหนึ่งคนก็ได้

3.6 บทเรียนสำเร็จรูป

บทเรียนสำเร็จรูปเป็นการจัดระบบการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนตามความสามารถของตนด้วยการทำกิจกรรมตามลำดับขั้นที่ละขั้น โดยได้รับผลติชมทันที เป็นบทเรียนที่เสนอเนื้อหาทีละน้อย มีคำถามให้นักเรียนคิดและตอบ แล้วเฉลยคำตอบให้ทราบทันที โดยมากบทเรียนสำเร็จรูปอยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์ที่เสนอความคิดรวบยอดที่จัดลำดับไว้แล้วอย่างดี

4. การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการปฏิสัมพันธ์

เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการอภิปราย การสอนแบบอภิปรายเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะการวิเคราะห์ และการตีความของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของการแสดงความคิดเห็น และตระหนักในคุณค่าของบทบาทกลุ่มที่มีผลต่อประสบการณ์ การเรียนรู้ของตนและของผู้อื่น ขนาดของกลุ่มต้องดูตามความเหมาะสมของเนื้อหา สื่อ นักเรียน สิ่งแวดล้อม

ครูคอยเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้นักเรียนค้นหาความรู้เอง การแบ่งปันความรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การถาม การตอบ การทำงานแบบกลุ่มย่อย แบบร่วมมือกัน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิริยาและตอบสนองต่อความรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นของครูและเพื่อนๆ ผู้เรียนได้ฝึกการจัดระบบการคิด การโต้แย้งอย่างมีเหตุผล และการพัฒนาทักษะทางสังคม กิจกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการปฏิสัมพันธ์ เช่น การได้วาที การระดมพลังสมอง กลุ่มแก้ปัญหา บทบาทสมมติ การอภิปรายย่อย กลุ่ม 1-2-3 กลุ่มคิว กลุ่มสืบค้น การอภิปราย การเรียนแบบร่วมมือและการประชุมแบบต่างๆ ครูต้องฝึกการเรียนรู้กระบวนการกลุ่ม และทักษะอภิปรายให้กับผู้เรียน

4.1 คู่คิด

ครูตั้งประเด็นสั้นๆ หรือ โจทย์คำถาม แล้วให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบด้วยตนเอง สัก 1 – 2 นาที จากนั้นให้ผู้เรียนจับคู่กับเพื่อนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน จนได้ข้อสรุปที่เห็นพ้องกันแล้วให้แต่ละคู่ไปเล่าให้คู่อื่นๆ 2 – 3 คู่ฟัง หรือครูสุ่มตัวอย่างบางคู่มารายงานหน้าชั้น

4.2 การระดมพลังสมอง

ใช้กระตุ้นผู้เรียนให้ร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น คล้ายการเล่นเกมของกลุ่ม แข่งขันที่สนุกสนานและเป็นมิตร การระดมพลังสมองประกอบด้วย

4.2.1 กำหนดกลุ่มผู้เรียนกลุ่มละ 4 – 9 คนต่อประเด็นปัญหา 1 ประเด็น

๔.2.2 ให้อเวลาแต่ละกลุ่ม 5 – 10 นาที เพื่อเสนอแนะและบันทึกข้อแก้ไข ปัญหาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การระดมพลังสมองจะช่วยลดความกดดันเพราะไม่ต้องหาคำตอบที่ถูกต้องทันทีแต่จะปล่อยให้ผู้เรียนแสดงศักยภาพของคน ส่งเสริมการแสดงออกที่อิสระ และนำไปสู่การแก้ปัญหาที่หาคำตอบไม่ได้

4.3 การอภิปรายย่อย (Buzzing)

เป็นเทคนิคการแบ่งกลุ่มเร็วๆ ง่ายๆ ตามสถานการณ์เพื่อ “ค้นหา” คำตอบของปัญหา ครูเสนอประเด็นให้กลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็นในเชิงสนับสนุน หรือคัดค้าน ข้อคำตอบที่เป็นไปได้ทุกคำตอบ และได้ความเป็นเอกฉันท์ในเวลาประมาณ 5 – 10 นาที ขั้นตอนประกอบด้วยการจัดกลุ่มผู้เรียนกลุ่มละ 4 – 7 คน ระดมพลังสมองในประเด็นที่กำหนด โดยให้สมาชิกทุกคนมีส่วนในการอภิปราย บางครั้งเรียกว่า “Buzz 36” (เช่น กลุ่ม 3 คน ใช้เวลาอภิปราย 6 นาที) หรือ “Heinz 57” (กลุ่ม 5 คน ใช้เวลาอภิปราย 7 นาที)

4.4 กระบวนการแก้ปัญหา

การใช้เทคนิคการแก้ปัญหาในกระบวนการกลุ่ม สมาชิกกลุ่มจะค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ผู้เข้าร่วมในกระบวนการจะนิยามปัญหา ระดมพลังสมองเพื่อหาสาเหตุของปัญหา เลือกสาเหตุที่สำคัญมากที่สุด ระดมสมองเพื่อหาทางแก้ไขกำหนดทางเลือกต่างๆ พร้อมด้วยเหตุผลที่สนับสนุนหรือคัดค้าน เลือกทางเลือกที่ดีที่สุด และตัดสินใจว่าจะนำไปใช้เมื่อไรอย่างไร

4.5 กลุ่มคิว

ครูอาจจัดให้มีกลุ่มคิว เพื่อช่วยผู้เรียนที่ต้องการทบทวนหรือเรียกเพิ่มเติม หรือผู้ที่ต้องการได้ประโยชน์จากการเรียนเสริม ผู้นำกลุ่มอาจเป็นครูหรือผู้เรียนก็ได้

4.6 การฝึกปฏิบัติการ

เป็นวิธีการสอนแบบทดลอง โครงการ หรือการปฏิบัติอาจจัดในลักษณะกลุ่มปฏิบัติการซึ่งจัดขึ้นเพื่อสืบค้นข้อความรู้ หรือนำเสนอข้อความรู้ที่สมบูรณ์โดยใช้วิธีการแก้ปัญหา หรือการรวบรวมข้อมูล

4.7 กลุ่มเอกฉันท์ 1-2-3

เป็นวิธีที่ผู้เรียนจะบันทึกความคิดเห็นส่วนตัวของคนที่มีต่อประเด็นปัญหาที่กำหนดแล้วไปรวมกลุ่ม 3 คน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นข้อตกลงเกี่ยวกับความคิดเห็น ถัดจากนั้นกลุ่ม 3 คน 2 กลุ่มจะมารวมกัน เพื่อหาข้อตกลงของกลุ่มอีกครั้งก่อนรายงานหน้าชั้นต่อไป

5. การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์

เป็นวิธีการส่งเสริมการรับความรู้จากประสบการณ์และการสะท้อนความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งต่างๆ ทั้งด้านเทคนิควิธีการปฏิบัติของผู้เรียนแต่ละบุคคล และกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้ตรวจสอบการเรียนรู้ของตน และได้รับประสบการณ์ด้านอารมณ์ความรู้สึกที่จะนำมาปรับความรู้สึก เจตคติ ค่านิยมของตน การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ มีดังนี้

5.1 เกม

เป็นวิธีการสอนที่ผู้สอนจะสร้างสถานการณ์สมมติขึ้นให้ผู้เรียนเล่นภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่ผลออกมาในรูปของการแพ้ การชนะ ทำให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และทำให้เกิดความสนุกสนานในการเรียนการสอน

5.2 กรณีตัวอย่าง

เป็นวิธีการสอนที่ใช้กรณีหรือเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงมาดัดแปลงและใช้เป็นตัวอย่างในการเรียน ให้ศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ปัญหา นั้น จะทำให้ผู้เรียนรู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วน การอภิปราย จะช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำเอากรณีต่างๆ ที่คล้ายชีวิตจริงมาใช้ จะช่วยให้การเรียนการสอนมีลักษณะใกล้เคียงกับความจริง ทำให้การเรียนการสอนมีความหมายสำหรับผู้เรียนมากขึ้น

5.3 สถานการณ์จำลอง

เป็นการจำลองสถานการณ์จริง หรือสร้างเสริมสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงแล้วให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น และมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองแสดงพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจจะไม่กล้าแสดง เพราะอาจจะเป็นสถานการณ์ที่อันตราย

5.4 ละคร

เป็นการให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทตามบทที่เขียนหรือกำหนดให้ โดยผู้แสดงต้องแสดงให้สมบทบาทที่ได้รับ ทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจ ความรู้สึก เหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น เป็นการเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกันส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกันและฝึกการทำงานร่วมกัน

5.5 บทบาทสมมติ

เป็นการกำหนดบทบาทของผู้เรียนในสถานการณ์ที่สมมติขึ้น แล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้นและแสดงออกตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคคลิกภาพ ประสบการณ์ ความรู้สึก นึกคิดของตนเป็นหลัก จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้ง และเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

6. การเรียนแบบร่วมมือ

เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน แต่ทุกคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม ทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือคนที่เรียนอ่อน สมาชิกในกลุ่มรับผิดชอบการเรียนของตนและร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนของเพื่อนสมาชิกในกลุ่มด้วย ความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือความสำเร็จ

ของกลุ่ม การเรียนแบบร่วมมือจะมีประสิทธิผลยิ่งกัยกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้าน การแก้ปัญหา การกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ การคิดแบบหลากหลาย การปฏิบัติการกิจที่ซับซ้อน การเน้นคุณธรรมจริยธรรม การเสริมสร้างประชาธิปไตยในชั้นเรียน ทักษะทางสังคม การสร้างนิสัยความรับผิดชอบร่วมกัน และความร่วมมือภายในกลุ่ม เทคนิคที่ใช้ในการเรียนแบบร่วมมือมีดังนี้คือ

6.1 ปริสนาคความคิด (Jigsaw 1)

เป็นเทคนิคที่พัฒนาขึ้นเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือ และการถ่ายทอดความรู้ระหว่างเพื่อนในกลุ่ม เทคนิคนี้ใช้กันมากในเนื้อหาวิชาจากตำราเรียน เช่น สังคมศึกษา และภาษาไทย มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมดังนี้

6.1.1 ครูแบ่งเนื้อหาที่จะเรียนออกเป็นหัวข้อย่อยๆ ให้เท่ากับจำนวนสมาชิกกลุ่ม

6.1.2 จัดกลุ่มผู้เรียนให้มีความสามารถต่างกัน แล้วมอบหมายให้สมาชิกแต่ละคนศึกษาหัวข้อที่ต่างกัน

6.1.3 ให้ผู้เรียนที่ได้หัวข้อเดียวกันจากแต่ละกลุ่มมานั่งด้วยกัน เพื่อศึกษาดูด้วยกันเรียกว่า ผู้เชี่ยวชาญ

6.1.4 สมาชิกทุกคนออกจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญกลับไปกลุ่มเดิมของตน ผลัดกันอธิบายเพื่อถ่ายทอดความรู้ที่ตนรู้มาให้เพื่อนฟังจนครบทุกข้อ

6.1.5 ครูทดสอบเนื้อหาที่ศึกษาแล้วให้คะแนนรายบุคคล

6.2 ปริสนาคความคิด 2 (Jigsaw 2)

กระบวนการของปริสนาคความคิด 2 เหมือนปริสนาคความคิด แต่ในช่วงประเมินผลครูจะรวมคะแนนทุกคนในกลุ่มมารวมกันเป็นคะแนนกลุ่ม กลุ่มที่ได้คะแนนรวมหรือค่าเฉลี่ยสูงสุดจะติดประกาศไว้ที่ป้ายประกาศของห้อง

6.3 การร่วมมือแข่งขัน (Teams – Games – Tournaments) (TGT)

เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนในจุดประสงค์ที่ต้องการให้กลุ่มผู้เรียนได้ศึกษาประเด็นหรือปัญหาที่มีคำตอบถูกต้องเพียงคำตอบเดียว หรือมีคำตอบที่ชัดเจน เช่น คณิตศาสตร์ การใช้ภาษา ภูมิศาสตร์และทักษะการใช้แผนที่ และวิทยาศาสตร์ ขั้นตอนของกิจกรรมการร่วมมือแข่งขันมีดังนี้

6.3.1 ครูนำเสนอบทเรียนหรือข้อความรู้ใหม่แก่ผู้เรียน โดยอาจจะเสนอด้วยสื่อการเรียนการสอน หรือใช้การดำเนินการอภิปรายทั้งห้องเรียน โดยครูเป็นผู้ดำเนินการ

6.3.2 แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 4 – 5 คนโดยความสามารถ ให้ศึกษา ทบทวนความรู้ที่ครูนำเสนอ โดยให้สมาชิกช่วยเหลือกันเพื่อเตรียมกลุ่มสำหรับการสอบแข่งขัน ในช่วงท้ายสัปดาห์หรือท้ายบทเรียน

6.3.3 จัดการแข่งขัน โดยจัด โต้ะแข่งขันและทีมแข่งขันที่มีตัวแทนของแต่ละกลุ่มที่มีความสามารถใกล้เคียงกัน คำถามที่ใช้ในการแข่งขันเป็นคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน มาแล้ว และมีการฝึกฝนในกลุ่มมาแล้ว ควรให้ทุกโต้ะเริ่มแข่งขันพร้อมกัน

6.3.4 ให้ค่าคะแนนของการแข่งขัน โดยจัดลำดับคะแนนผลการแข่งขัน ในแต่ละ โต้ะ แล้วผู้เล่นจะกลับเข้ากลุ่มเดิมของตน

6.3.5 นำคะแนนที่ได้จากการแข่งขันของแต่ละคนมาเป็นคะแนนของทีม ทีมที่ได้คะแนนสูงสุดจะได้รับรางวัล

6.4 การแบ่งกลุ่มสัมฤทธิ์ (Student Teams and Achievement Division X) (STAD)

เป็นเทคนิคที่ใช้ทดสอบรายบุคคลแทนการแข่งขัน ขั้นตอนการจัดกิจกรรม มีดังนี้

6.4.1 ครูนำเสนอประเด็นหรือเนื้อหาใหม่ โดยนำเสนอด้วยสื่อที่น่าสนใจ ในการสอนโดยตรง หรือตั้งประเด็นให้ผู้เรียนอภิปราย

6.4.2 จัดผู้เรียนกลุ่มละ 4 – 5 คน ให้สมาชิกมีความสามารถคละกัน

6.4.3 แต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษาทบทวนเนื้อหาที่ครูนำเสนอจนเข้าใจ

6.4.4 ผู้เรียนทุกคนในกลุ่มทำแบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจ ในเนื้อหาที่เรียน

6.4.5 ตรวจสอบคำตอบของผู้เรียน นำคะแนนของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม มารวมกันเป็นคะแนนของกลุ่ม

6.4.6 กลุ่มที่ได้รับคะแนนสูงสุดจะได้รับคำชมเชย โดยอาจจะติดป้าย ประกาศที่หน้าห้องเรียน

6.5 การเรียนรู้เป็นกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเพื่อนเป็นรายบุคคล (Team Assisted Individualization) (TAI)

เป็นการเรียนรู้ของผู้เรียนรายบุคคลมากกว่าการเรียนรู้ในลักษณะกลุ่ม เหมาะสำหรับการสอนวิชาคณิตศาสตร์ ผู้เรียนแต่ละคนจะเรียนรู้และทำงานตามระดับความสามารถ

ของคน เมื่อทำงานของคนเสร็จแล้วจึงจะไปจับคู่หรือเข้ากลุ่มทำงาน ขั้นตอนของการจัดกิจกรรม มีดังนี้

6.5.1 จัดผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็กๆ ความสะดวกสามารถกลุ่มละ 2 – 4 คน

6.5.2 ผู้เรียนทบทวนสิ่งที่เรียนมาแล้ว หรือศึกษาประเด็น เนื้อหาใหม่ โดยการอภิปรายสรุปข้อความรู้หรือถามตอบ

6.5.3 ผู้เรียนแต่ละคนทำใบงานที่ 1 แล้วจับคู่กันภายในกลุ่มของตน เพื่อแลกเปลี่ยนกันตรวจใบงานที่ 1 และอธิบายข้อสงสัยและข้อผิดพลาดคู่ของตนเอง ถ้าผู้เรียนทำคะแนนใบงานที่ 1 ได้ร้อยละ 75 ขึ้นไปให้ทำใบงานที่ 2 ถ้าไม่ถึงร้อยละ 75 ให้ทำงานกว่าจะได้คะแนนร้อยละ 75 ขึ้นไปจึงจะผ่านได้

6.5.4 ผู้เรียนทุกคนทำการทดสอบ

6.5.5 นำคะแนนของผู้เรียนแต่ละคน มารวมกันกลายเป็นคะแนนกลุ่ม หรือใช้คะแนนเฉลี่ยในกรณีที่สมาชิกกลุ่มไม่เท่ากัน

6.5.6 กลุ่มที่ได้รับคะแนนสูงสุดได้รับรางวัลหรือติดประกาศชมเชย

6.6 กลุ่มสืบค้น (Group Investigation) (GI)

เป็นการจัดกลุ่มผู้เรียนเพื่อเตรียมการทำโครงการกลุ่มหรืองานที่ครอบคลุมหมาย ก่อนใช้เทคนิคนี้ครูควรฝึกทักษะการสื่อสารและทักษะทางสังคมให้แก่ผู้เรียนก่อน เทคนิคนี้เหมาะสำหรับการสืบค้นความรู้หรือแก้ปัญหาเพื่อหาคำตอบในประเด็นหรือหัวข้อที่สนใจ เช่น การเรียนชีววิทยา ตีวงแวดล้อม มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดังนี้

6.6.1 ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปราย ทบทวนเนื้อหาหรือประเด็นที่กำหนด

6.6.2 แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มละ 2 – 4 คน

6.6.3 แบ่งเรื่องที่จะศึกษาเป็นหัวข้อย่อยๆ แต่ละหัวข้อจะเป็นใบงานที่ 1 ใบงานที่ 2

6.6.4 ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเลือกทำหนึ่งหัวข้อ โดยให้นักเรียนกลุ่มอ่อนเลือกเนื้อหาที่จะเรียนก่อน

6.6.5 ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายเรื่องจากใบงานที่ศึกษาจนสมาชิกทุกคนในกลุ่มเข้าใจ

6.6.6 ให้แต่ละกลุ่มรายงานการศึกษา เริ่มจากใบงานที่ 1 ไปตามลำดับ แล้วชมเชยกลุ่มที่ทำงานได้ถูกต้องที่สุด

6.7 การเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Together) (LT)

เป็นวิธีที่เหมาะสมกับวิชาที่มีโจทย์ปัญหา การคำนวณหรือการฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมดังนี้

6.7.1 ครูและนักเรียน อภิปราย สรุปเนื้อหาที่เรียนในคาบที่แล้ว

6.7.2 แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มละความสามารถกัน กลุ่มละ 4-5 คน

6.7.3 ครูแจกใบงานกลุ่มละ 1 แผ่น

6.7.4 แบ่งหน้าที่ของผู้เรียนแต่ละคนในกลุ่มดังนี้

คนที่ 1 อ่านคำสั่งหรือขั้นตอนในการดำเนินงาน

คนที่ 2 ฟังขั้นตอนและจดบันทึก

คนที่ 3 อ่านคำถามและหาคำตอบ

คนที่ 4 ตรวจสอบคำตอบ (ข้อมูล)

6.7.5 แต่ละกลุ่มส่งกระดาษคำตอบเพียงแผ่นเดียวหรือส่งงาน 1 ชิ้น ผลงานที่เสร็จเป็นผลงานที่ทุกคนในกลุ่มยอมรับ ทุกคนในกลุ่มจะได้คะแนนเท่ากัน

6.7.6 ปิดประกาศชมเชยกลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุด

6.8 ร่วมกันคิด (Numbered Heads Together) (NHT)

เป็นกิจกรรมที่ใช้สำหรับการทบทวนหรือตรวจสอบความเข้าใจ มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมดังนี้

6.8.1 เตรียมประเด็นปัญหา / ข้อคำถามที่จะให้ผู้เรียนศึกษา

6.8.2 แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มละความสามารถกลุ่มละ 4 คน แต่ละคนมีหมายเลขประจำตัว

6.8.3 ถามคำถาม / มอบหมายงานให้ทำ

6.8.4 ให้ผู้เรียนอภิปรายในกลุ่มย่อย จนสมาชิกทุกคนเข้าใจคำตอบ

6.8.5 ครูถามคำถามในประเด็นที่กำหนดโดยเรียกหมายเลขประจำตัวผู้เรียนคนใดคนหนึ่งในกลุ่มตอบ

6.8.6 ให้คำชมเชยกลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องมากที่สุด ผู้เรียนทุกคนตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำตอบที่ตนและกลุ่มร่วมกันศึกษา ชักถามทำความเข้าใจข้อคำตอบจนกระจ่างชัดเจน

6.9 กลุ่มร่วมมือ

เป็นเทคนิคที่เน้นการร่วมกันทำงาน โดยสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถ ความถนัดแตกต่างกันได้แสดงบทบาทหน้าที่ที่ตนถนัดเต็มที่ ผู้เรียนเก่งได้ช่วยเหลือเพื่อนที่ เรียนอ่อนเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการคิดระดับสูง ทั้งการวิเคราะห์และสังเคราะห์ และเป็นวิธีการ ที่นำไปสอนในวิชาที่มีกิจกรรมดังนี้คือ

6.9.1 กำหนดขอบข่ายประเด็น หรือเนื้อหาตามจุดประสงค์ที่จะให้ผู้เรียน ได้ศึกษา

6.9.2 ผู้เรียนทั้งชั้นเรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นหรือหัวข้อ ที่จะศึกษา

6.9.3 กำหนดกลุ่มย่อย โดยให้สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถที่ละกัน

6.9.4 แต่ละกลุ่มเลือกหัวข้อที่จะศึกษา

6.9.5 สมาชิกในกลุ่มช่วยกันเลือกหัวข้อย่อย แล้วแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ โดยให้สมาชิกแต่ละคนเลือกศึกษาหัวข้อย่อยคนละหนึ่งหัวข้อ

6.9.6 สมาชิกนำผลงานมารวมกันเป็นงานกลุ่ม อาจมีการอ่านทบทวน และปรับแต่งภาษาให้ผลงานกลุ่มที่เข้าร่วมกันมีความสละสลวยต่อเนื่อง เตรียมผู้ที่จะนำเสนอ ผลงาน

6.9.7 นำผลงานกลุ่มเสนอหน้าชั้นเรียน

6.9.8 ทุกกลุ่มช่วยกันประเมินผล โดยประเมินทั้งกระบวนการทำงานกลุ่ม และผลงาน

7. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วยหลักการเรียนรู้พื้นฐาน 2 อย่าง คือ

7.1 การเรียนรู้เชิงประสบการณ์

เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม มีลักษณะ สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

7.1.1 เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน

7.1.2 ก่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ทำทาบและต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้เชิงรุก

คือผู้เรียนต้องทำกิจกรรมตลอดเวลาไม่ได้นั่งฟังการบรรยายอย่างเดียว

7.1.3 มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้สอน

7.1.4 ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นก่อเกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง

7.1.5 เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยการสื่อสารทุกรูปแบบ การพูดหรือการเขียน การวาดรูป การแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ และสังเคราะห์การเรียนรู้

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มี 4 ประการคือ

1. ประสบการณ์ ครูผู้สอนพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมของคนออกมาใช้ในการเรียน และแบ่งปันประสบการณ์ของตนกับเพื่อน

2. การสะท้อนความคิดและการอภิปรายผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเองแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม ครูจะเป็นผู้กำหนดประเด็นวิเคราะห์ วิจัยผู้เรียนจะได้เรียนรู้ความคิดความรู้สึกของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตนเอง จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างขวางขึ้น ได้ข้อสรุปที่หลากหลายและผู้เรียนได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม

3. ความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอดเป็นขั้นสร้างความเข้าใจและนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด อาจเกิดขึ้นโดยผู้เรียนเป็นฝ่ายริเริ่มและครูเคมแต่งให้สมบูรณ์หรือครูอาจนำทางแล้วผู้เรียนสานต่อจนเกิดความคิดรวบยอด

4. การทดลองหรือการประยุกต์แนวคิด (Experiment or Application) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำเอาการเรียนรู้ที่เกิดใหม่ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ จนเกิดแนวทางปฏิบัติของผู้เรียน

7.2 การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม

เป็นวิธีการสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในทุกองค์ประกอบ โดยกระบวนการกลุ่มจะเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยน และแบ่งปันประสบการณ์ ได้สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย ได้สรุปความคิดรวบยอด ได้ทดลองหรือประยุกต์แนวคิด จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมสูงสุดและทำให้บรรลุผลงานสูงสุด การมีส่วนร่วมสูงสุดของผู้เรียนขึ้นอยู่กับการออกแบบกลุ่มให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของแต่ละองค์ประกอบ

ลักษณะการออกแบบกลุ่มเพื่อการมีส่วนร่วมสูงสุด ผู้สอนต้องพิจารณาออกแบบกลุ่มให้เหมาะสมกับผู้เรียนและกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งกลุ่มแต่ละประเภทมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันดังนี้

ประเภทกลุ่ม	ความหมาย	ข้อดี	ข้อจำกัด
กลุ่ม 2 คน	ผู้เรียนจับคู่กันทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย	ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือปฏิบัติ	ขาดความหลากหลายทางความคิดและประสบการณ์
กลุ่ม 3 คน	ผู้เรียนจับกลุ่ม 3 คนแต่ละคนมีบทบาทที่ชัดเจนและหมุนเวียนบทบาทกัน	ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามบทบาทและสามารถเรียนรู้ได้ครบบทบาท	ขาดความหลากหลายและความกระฉับกระชวยไปบ้าง อาจใช้เวลานาน
กลุ่มย่อยระดมพลังสมอง	เป็นกลุ่ม 3-4 คน ขึ้นชั่วคราวเพื่อแสดงความคิดเห็นโดยไม่ต้องการข้อสรุป	ผู้เรียนทำกิจกรรมร่วมกันในเวลาสั้นๆ และไม่ต้องการข้อสรุป	ขาดความลึกซึ้ง
กลุ่มเล็ก	กลุ่ม 5-6 คน ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนลุล่วง	ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอภิปรายอย่างลึกซึ้งได้ข้อสรุป	ใช้เวลานาน
กลุ่มใหญ่	เป็นการอภิปรายในกลุ่ม 15-30 คนหรือทั้งชั้น	ต้องการให้เกิดการโต้แย้งและการรวบรวมความคิดจากกลุ่มย่อยเพื่อหาข้อสรุป	บางคนอาจให้ความสนใจหรือมีส่วนร่วมน้อย ใช้เวลานาน
กลุ่มไขว้	เป็นการจัดกลุ่ม 2 ชั้นตอน โดยแรกให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเฉพาะบางกลุ่มจนเกิดความเชี่ยวชาญ จากนั้นจึงให้เด็กแต่ละกลุ่มมารวมกันเป็นบูรณาการ	ต้องการให้ผู้เรียนสร้างศักยภาพของคนในการสร้างความรู้ ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมและได้เนื้อหาความรู้มาก	ใช้เวลานานอาจมีความรู้ที่ตกหล่น
กลุ่มแบ่งย่อย	เป็นการจัดกลุ่ม 2 ชั้นตอน จากกลุ่ม 8-12 คนแบ่งเป็นกลุ่มย่อย 3-4 กลุ่ม เพื่อให้ทำงานกลุ่มละอย่าง(ที่ไม่เหมือนกัน) จากนั้นให้กลับมารวมกันเป็นการบูรณาการ	ผู้เรียนแบ่งหน้าที่กันทำงาน เมื่อทำเสร็จแล้วจะมาสรุปความเห็นในกลุ่มโดยไม่มีวิทยากรประจำกลุ่ม	ในการทำงานกลุ่มใหญ่ต้องใช้วิทยากรประจำกลุ่มช่วยดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

ประเภทกลุ่ม	ความหมาย	ข้อดี	ข้อจำกัด
กลุ่มพีรามิด	รวบรวมความคิดเห็นเริ่มจากกลุ่ม 2-4 คน ทวีขึ้นไปเป็นชั้นๆ จนครบทั้งชั้น	สร้างความตระหนักและความเข้าใจในความรู้สึกร่วมกันของนักศึกษาแต่ละกลุ่มหรือฝ่าย	ขาดข้อสรุปและความคิดซึ่ง

8. การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

บูรณาการหมายถึง การนำศาสตร์ต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาผสมผสานกันเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการ จึงเป็นการนำเอาความรู้สาขาวิชาการต่างๆ ที่สัมพันธ์กันมาผสมผสานกัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด ต้องเน้นองค์รวมของเนื้อหามากกว่า องค์ความรู้ของแต่ละรายวิชาและเน้นการสร้างความรู้ของผู้เรียนมากกว่าการให้เนื้อหาโดยตัวครู

ลักษณะสำคัญของการบูรณาการ

1. บูรณาการระหว่างความรู้และกระบวนการเรียนรู้
2. บูรณาการระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้และทางด้านจิตใจ
3. บูรณาการระหว่างความรู้และการปฏิบัติ
4. บูรณาการระหว่างสิ่งที่อยู่ในห้องเรียนกับสิ่งที่อยู่ในชีวิตจริง
5. บูรณาการระหว่างวิชาต่างๆ

ประเภทของการบูรณาการ

1. แบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ทำได้โดยการกำหนดหัวข้อขึ้นมา แล้วนำความรู้จากวิชาต่างๆ มาเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับหัวข้อนั้น บางครั้งเรียกว่าสหวิทยาการแบบมีหัวข้อ หรือสหวิทยาการแบบเน้นการประยุกต์ใช้

2. แบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) เป็นการนำเรื่องที่ต้องการบูรณาการไปสอดแทรกในวิชาต่างๆ บางครั้งเรียกว่า การบูรณาการแบบเน้นเนื้อหา การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันนี้ คือการเรียนการสอนแบบ Storyline Method :

2.1 การเรียนการสอนแบบ Storyline Method

เป็นการจัดการเรียนการสอนที่นำแนวคิดของการบูรณาการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม และการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวผู้เรียน เชื่อมโยงออกไปสู่ชีวิตจริง การค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สามารถยืดหยุ่นเวลา และกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามความเหมาะสม ทำให้การเรียนการสอนเป็นธรรมชาติสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน สนุกสนานทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ผลงานที่ผู้เรียนร่วมสร้างสรรค์ในกิจกรรมการเรียนการสอนจะช่วยพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาไปพร้อมๆ กัน จะใช้การผูกเรื่องแต่ละตอนให้เกิดขึ้นต่อเนื่อง และเรียงลำดับเหตุการณ์หรือที่เรียกว่า กำหนดเส้นทางเดินเรื่อง (Topic Line) เริ่มจากการใช้คำถามหลักเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่มีการบูรณาการระหว่างวิชา โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทุกด้าน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างกระฉับกระเฉง เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย สามารถพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ เจตคติ และด้านทักษะ เป็นวิธีการให้อำนาจแก่ผู้เรียนคือ ให้ออกาสผู้เรียนสร้างหรือปรับแต่งโครงสร้างความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ และได้แสดงกระบวนการในการได้มาซึ่งองค์ความรู้ต่างๆ รับผิดชอบต่อองค์ความรู้ที่สร้างขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

รูปแบบและเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีหลากหลายวิธี จึงเป็นบทบาทของครูและนักเรียนโดยตรงที่จะเป็นผู้เลือกรูปแบบและเทคนิคการเรียนการสอน ว่ารูปแบบหรือเทคนิคการเรียนการสอนแบบใดจะมีความเหมาะสมสอดคล้องกับลักษณะธรรมชาติของวิชา บริบทแวดล้อมทางสังคม และวัยของผู้เรียน เพื่อให้เกิดผลในทางที่ดีต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

บทบาทของครูและนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ประสบผลสำเร็จนั้นก็ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจจากครูและนักเรียนในการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง และต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทุกส่วนในสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการจัดการศึกษาทั้ง โดยตรงและอ้อม มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “บทบาท” ไว้ที่น่าสนใจนำมาศึกษามีดังนี้

โกสินทร์ รังสยาพันธ์ และมาโนช เชื้อวชาญ (2526 : 99) ให้ความหมายบทบาทว่า บทบาทคือ การแสดงออกหรือพฤติกรรมตามตำแหน่ง หรือตามสถานภาพ ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมหรือตามลักษณะการรับรู้ เป็นผลรวมของการแสดงออกตามสิทธิและหน้าที่

จักรีรัช ธีระกุล (2543: 38) ให้ความหมายบทบาทว่า หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมอันเกี่ยวกับสถานภาพ หรือตำแหน่งทางสังคม เป็นการเคลื่อนไหวของสถานภาพ หรือหน้าที่ตามสถานภาพ

ทิตยา สุวรรณะชญ (2527 : 38) ให้ความหมายบทบาทว่า เป็นการประพฤติปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่

นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม (2525 : 74) ให้ความหมายบทบาทว่า บทบาทคือ การแสดงออกหรือพฤติกรรม หรือการปะทะสังสรรค์ ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้นๆ ของบุคคลในกลุ่มสังคม

พัชนี วรกวิน (2526 : 52) ได้ให้ความหมายบทบาทว่า บทบาทคือ แบบแผนของพฤติกรรมอันเกิดจากความคาดหวังในสังคมนั้นๆ และบทบาทจะเปลี่ยนไปตามตำแหน่ง

ไพบุลย์ ช่างเรียน (2516 : 30) ให้ความหมายบทบาทว่า เป็นตัวกลางระหว่างสังคมกับบุคคลแต่ละคนที่อยู่ในสถานการณ์ ซึ่งพฤติกรรมของเขากลายเป็นแนวทางปฏิบัติของสังคม เป็นปทัสถานของสังคม

สุพัตรา สุภาพ (2514 : 46) ให้ความหมายบทบาทว่า เป็นการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ

จากความหมายของบทบาทสามารถสรุปได้ว่า บทบาทหมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกเกี่ยวกับสถานภาพหรือตำแหน่งทางสังคม พฤติกรรมของบุคคลจึงแตกต่างกันตามสถานภาพนั้นๆ

บรูม และเซลซนิก (Leonard Broom and Philip Selznick 1977 : 35 อ้างอิงมาจากจักรีรัช ธีระกุล 2543 : 65) กล่าวถึง การวิเคราะห์บทบาทให้ถ่องแท้ว่าจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่อไปนี้

1. ข้อบัญญัติของสังคม (Prescribed roie) คือบทบาทในอุดมคติ จะเป็นตัวกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่ให้กับตำแหน่งในสังคม
2. บทบาทที่บุคคลเข้าใจ (Percieved role) ขึ้นอยู่กับความเชื่อที่บุคคลเข้าใจว่า จะต้องทำให้ตำแหน่งเฉพาะของเขา รวมทั้งการตีความสถานการณ์ของบุคคลเอง ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องตรงกับบทบาททางอุดมคติ บุคคลทั่วไปอาจแตกต่างกันในด้านแนวความคิด การพิจารณาบทบาทที่บุคคลกระทำต่อกันจึงไม่พึงสรุปเอาว่า บรรทัดฐานต่างๆ ของสังคมนั้นจะได้รับ การยอมรับ หรือเข้าใจจากบุคคลต่างๆ ในแนวเดียวกัน

3. บทบาทที่ปฏิบัติจริง (Actual role) เป็นบทบาทที่บุคคลกระทำจริง ซึ่งสิ่งที่บุคคลปฏิบัติจริงนั้นอาจจะเกินเลยไปกว่าความเชื่อทางสังคม ความคาดหวังของคนอื่น หรือความเข้าใจของบุคคลเอง แต่ขึ้นกับเงื่อนไขของบุคลิกภาพเฉพาะตัวและประสบการณ์ของเขาด้วยการแสดงบทบาทของบุคคลในสังคมจึงมีทั้งบทบาทในอุดมคติ บทบาทที่บุคคลเข้าใจ และบทบาทที่ปฏิบัติจริง

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527 : 53) ได้ศึกษาทฤษฎีบทบาทไว้ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ทฤษฎีของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory)

ราล์ฟ ลินตัน กล่าวว่า ตำแหน่ง หรือสถานภาพ เป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครู ต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย

2. ทฤษฎีของแนเดล (Nadel's Role Theory)

แนเดลกล่าวว่า บทบาท เป็นส่วนประกอบที่มีผลต่อพฤติกรรม 3 ด้าน คือ

2.1 ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่นครูต้องพูดเก่งหรือมีอารมณ์ขัน

2.2 ส่วนประกอบที่มีส่วนสำคัญต่อบทบาท เช่น ครูต้องสอนหนังสือ เป็นแพทย์

ต้องรักษาคนไข้ เป็นตำรวจต้องจับผู้ร้าย

2.3 ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา

ถ้ากำหนดให้ P คือ บทบาท

a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลต่อบทบาท และขาดมิได้

c คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

เขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$P = a, b, c, \dots, n$$

จากสมการอธิบายได้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลายๆ ส่วนอย่างน้อย 3 ส่วนขึ้นไปจนถึง n ส่วน

3. ทฤษฎีของโฮมันน์ (Homann's Role Theory)

โฮมันน์ กล่าวว่า บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามฐานะและตำแหน่งเสมอ เช่น ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือเพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือ เพราะเป็นนิสิตภาคสมทบ

4. ทฤษฎีของพาร์สันส์ (Parson's Role Theory)

พาร์สันส์ กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตนเอง เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมากต้องแสดงบทบาทเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว จากทฤษฎีของพาร์สันส์จะเห็นได้ว่า จากสังคมเล็กที่ทุกคนติดต่อกันตลอดเวลาทำให้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด รู้จักปฏิบัติตนต่อบิดา มารดา ญาติพี่น้องให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกัน มีความสามัคคีต่อกัน ส่วนในสังคมที่กว้างขึ้น เช่น สถานศึกษา สถานที่ทำงาน บุคคลจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดความคล่องตัวและมีความเป็นปึกแผ่นทางสังคม

5. ทฤษฎีของเมอร์ตัน (Merton's Role Theory)

เมอร์ตัน กล่าวว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมี ตำแหน่ง และบทบาทควบคู่กันไป ซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะที่เขาสังกัดอยู่ ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

6. ทฤษฎีของกู๊ด (Good's Role Theory)

กู๊ด กล่าวว่า บทบาทคือแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล และบทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่มีต่อสังคมนั้นๆ

7. ทฤษฎีของกัสกิน (Guskin's Role Theory)

กัสกิน กล่าวว่าพฤติกรรมของคนแต่ละคน คือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั้นเอง ทฤษฎีบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่างๆ ทางสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่างๆ ควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง

จากการศึกษาทฤษฎีบทบาทจะเห็นได้ว่า เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ เน้นให้เห็นว่าการแสดงพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมเป็นการปฏิสังสรรค์ทางสังคม โดยอาศัยสถานภาพ ตำแหน่ง ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไปการแสดงบทบาทก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ตามความคิด ความเชื่อ ประสิทธิภาพ เวลา สถานที่ และความคาดหวังของสังคม

บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กฤษยา ตันศิลาชีวะ (2543 : 24) กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ครูมีบทบาทสำคัญ 3 ประการคือ

1. ผู้วางแผนการเรียนรู้ในฐานะผู้ช่วยหลักสูตรสู่กระบวนการเรียนการสอน และพัฒนาระบบการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ และสัมผัสกับสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง
2. ผู้จัดการหน่วยการเรียนรู้ไปสู่ โน้ตสน์ของการเรียนรู้ให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร
3. พัฒนาการเรียนรู้ที่ทำหน้าที่จูงใจ ให้ผู้เรียนต้องการเรียนรู้ เป็นผู้ประเมินและป้อนข้อมูลกลับ

ทิสนา แคมมณี (2542 : 23 – 25) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ไม่ว่าจะใช้แนวคิดใดจะประสบผลสำเร็จไม่ได้ถ้าครูและผู้เรียนไม่เปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองไปจากเดิม คือจากครูเป็นผู้บอกเล่า ถ่ายทอด อธิบายเนื้อหาความรู้ให้ผู้เรียน และจากที่ผู้เรียนจำนวนมากก็เคยชินกับการเป็นผู้ฟัง รับความรู้ รับความจำ การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้เมื่อครูและผู้เรียนต่างก็เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยครูเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน และผู้เรียนก็เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียน และผู้ที่ควรเริ่มเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก่อนคือครู เพราะครูเป็นผู้ดำเนินการและรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน และเมื่อสภาพการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงไป ผู้เรียนก็จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามสภาพที่ครูจัดให้ไม่ช้าก็เร็ว ขึ้นอยู่กับการปรับตัวของผู้เรียนและแรงเสริมที่ได้จากครู และเห็นว่าบทบาทของครูในด้านต่างๆ ควรมีดังนี้

1. การเตรียมการสอน
  - 1.1 ศึกษาและวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้เข้าใจ
  - 1.2 ศึกษาหาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย
  - 1.3 วางแผนการสอน
    - 1.3.1 กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน
    - 1.3.2 วิเคราะห์เนื้อหาและความคิดรวบยอด และกำหนดรายละเอียดให้ชัดเจน
    - 1.3.3 ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญตามแบบฉบับอาชีพหรืออื่นๆ
    - 1.3.4 กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้

1.4 จัดเตรียม

1.4.1 สื่อ วัสดุการเรียนการสอนให้เพียงพอสำหรับผู้เรียน

1.4.2 เอกสาร หนังสือ หรือข้อมูลต่างๆที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน

1.4.3 ติดต่อแหล่งความรู้ต่างๆ ซึ่งอาจเป็นบุคคล สถานที่ หรือโซเชียลมีเดีย วัสดุต่างๆ และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

1.4.4 เครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้

1.4.5 ห้องเรียนหรือสถานที่เพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. การสอน

2.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

2.2 กระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

2.3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่เตรียมไว้ โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้เรียนหรือสถานการณ์ที่เป็นจริง

2.4 ดูแลให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่างๆ แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

2.5 อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

2.6 กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่

2.7 สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งเหตุการณ์ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรม

2.8 ให้คำแนะนำและข้อมูลต่างๆ แก่ผู้เรียนตามความจำเป็น

2.9 บันทึกปัญหาและข้อขัดข้องต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการปรับปรุงกิจกรรมให้ดีขึ้น

2.10 ให้การเสริมแรงผู้เรียนตามความเหมาะสม

2.11 ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และให้ข้อเสนอแนะตามความเหมาะสม

3. การประเมินผล

3.1 เก็บรวบรวมผลงานและประเมินผลงานของผู้เรียน

3.2 ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน

ระวีวรรณ โพธิ์วัง (2543 : 22) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่าครูมีบทบาทคือ วางแผน คิดกิจกรรม เตรียมสื่อเอกสารแหล่งข้อมูลต่างๆ กำกับดูแลกระบวนการเรียนการสอน ชี้แนะ ให้คำปรึกษา เป็นผู้ช่วยเหลือ ผู้ประสาน ประมวล

ข้อสรุปการเรียนรู้ ผู้เสริมความรู้ จัดบรรยากาศภายในและภายนอกห้องเรียน บริหารเวลาในการจัดการเรียนการสอน ผู้ร่วมประเมินผลและส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 12 – 14) กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่ามีบทบาทดังนี้คือ

1. บทบาทด้านการเตรียมการ ประกอบด้วย

1.1 การศึกษาและวิเคราะห์เรื่องที่จะสอน เพื่อเตรียมให้พร้อมในบทบาทของผู้สอนเป็นแหล่งความรู้ ซึ่งจะต้องให้คำอธิบายให้คำแนะนำ คำปรึกษาและให้ข้อมูลความรู้ที่เพียงพอและชัดเจนแก่ผู้เรียน ครูมีภาระหนักในการเตรียมตนเองด้วยการศึกษา ค้นคว้า อ่าน และการทดลองปฏิบัติมาก ๆ ในประเด็นและเนื้อหาที่รับผิดชอบ รวมทั้งเตรียมข้อมูลและประสบการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

1.2 การเตรียมแหล่งข้อมูล ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ออกความรู้มาเป็นเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียน ทั้งในรูปแบบของสื่อการเรียน ใบความรู้ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ หรือศูนย์การเรียนรู้ด้วยตนเองที่มีข้อมูลความรู้ที่ผู้เรียนสามารถศึกษา ค้นคว้า ตามความต้องการหรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ศูนย์วิทยบริการ ศูนย์สื่อ ห้องสมุด ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องสมุดวิชา ห้องปฏิบัติการวิชาต่างๆ ไว้สำหรับผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามที่กำหนดในกิจกรรมการเรียนหรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมทั้งในและนอกเวลาเรียน

1.3 การจัดทำแผนการสอน บทบาทของครูก่อนการเรียนการสอนทุกครั้งคือการวางแผนการจัดกิจกรรมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด ครูต้องวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหาข้อความรู้ เพื่อนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้นั้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูทำหน้าที่คล้ายผู้จัดการในการกำหนดบทบาทการเรียนรู้และความรับผิดชอบแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมตามความต้องการ ความสามารถ และความสนใจของแต่ละคน เพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด

1.4 การเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เมื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว ครูต้องกำหนดว่าจะใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร หนังสือ หรือข้อมูล แหล่งความรู้ต่างๆ รวมถึงห้องเรียนหรือสถานที่ใดบ้างในการจัดกิจกรรม ครูจึงเป็นผู้อำนวยความสะดวก

1.5 การเตรียมการวัดและการประเมินผล คือเตรียมเครื่องมือวัดและประเมินผล การเรียนรู้โดยวัดให้ตรงจุดประสงค์การเรียนรู้ ให้ครอบคลุมทั้งกระบวนการผลงานที่เกิดขึ้นทั้งทางด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะ โดยเตรียมวิธีการวัดและเครื่องมือวัดให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

2. บทบาทด้านการดำเนินการ เป็นบทบาทของครูขณะผู้เรียนดำเนินกิจกรรม การเรียนการสอนประกอบด้วย

2.1 การเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษา คอยให้คำตอบเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ เพื่อให้การเรียนรู้นั้นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 การเป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง สนับสนุนหรือคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ เข้าร่วมกิจกรรมหรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง รวมทั้งให้การเสริมแรงตามความเหมาะสม

2.3 การเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยมีส่วนร่วมขณะผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรม ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการและผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และอาจให้ข้อมูลเนื้อหาความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม

2.4 การเป็นผู้ติดตามตรวจสอบ ตรวจสอบผลการทำงานตามกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ถูกต้องชัดเจนและสมบูรณ์ สังเกตและบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งประเด็นสำคัญๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นขณะดำเนินกิจกรรม

2.5 การเป็นผู้ให้ข้อมูลป้อนกลับ แก่ผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม

2.6 การสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นมิตร สนับสนุน ส่งเสริม กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมทำงานกับกลุ่ม แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยเต็มที่ ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันอภิปรายได้แย่งแสดงความคิดเห็นด้วยท่วงทึ่มนวล ให้เกียรติและเป็นมิตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มบรรลุผลสำเร็จ

3. บทบาทด้านการประเมินผล

เป็นบทบาทที่ครูต้องดำเนินการเพื่อตรวจสอบว่าสามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้หรือไม่ ครูควรเตรียมเครื่องมือและวิธีการให้พร้อมก่อนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลทุกครั้ง การวัดควรให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเน้นการวัดจากสภาพจริง จากการศึกษาปฏิบัติ และจากแฟ้มสะสมผลงาน ผู้เรียนและสมาชิกแต่ละกลุ่มควรมีบทบาทในการร่วมวัดผลประเมินผลงานของตนเองและกลุ่มด้วย

วิภาภรณ์ ภู่วัฒนกุล (2543 : 41) กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ว่าครูสทบทบาทจากการสอนหนังสือมาเป็นผู้จัดการดำเนินการสอน โดยครูควรมีคุณลักษณะใหม่คือ

1. เป็นผู้ตัดสินใจในการเลือกใช้ทฤษฎี
2. เป็นผู้รู้วิธีการว่านักเรียนจะเรียนด้วยวิธีใด

3. เป็นผู้เตรียมการสอนด้วยกิจกรรมที่เหมาะสม
4. เป็นผู้เข้าใจในตัวนักเรียนเป็นอย่างดี
5. มีการสื่อสารเป้าหมายการเรียนรู้ให้กับนักเรียนและผู้ปกครอง
6. ให้ความสำคัญต่อการประเมินผลกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียน
7. มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับขอบข่ายของความสำเร็จด้วยวิธีการประเมินผลที่เหมาะสม
8. ให้นักเรียนทราบความหมายของการประเมิน และมีข้อมูลเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินตนเองซึ่งสามารถหยิบใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
9. เป็นผู้ประสานและเข้าใจการประเมินผลในชั้นเรียนและรู้จักการจัดนักเรียนเข้ากลุ่มความสนใจอย่างมีประสิทธิภาพ

สมชาย เทพแสง (2543 : 28 – 29) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูว่าการเรียนการสอนได้เปลี่ยนบทบาทจากครูมาสู่นักเรียน และคำว่า CHILD CENTER มาจาก

C (COMFORT) คือครูจะต้องจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความสุข สะดวกสบายไม่ให้เกิดความเครียด อาจจะมีสื่อด้านวิทัศน์ ภาพยนตร์ การ์ตูน มาใช้สอน โดยให้นักเรียนเป็นผู้นำเสนอ วิเคราะห์ด้วยตนเอง ใช้เกม เพลง ประกอบการสอนจะช่วยพัฒนาจิตใจ อารมณ์ให้ผู้เรียน

H (HEAD HAND HEART HEALTH) การสอนต้องคำนึงถึงสติปัญญา การฝึกฝนด้วยการปฏิบัติ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมสุขภาพทางกายและใจให้นักเรียน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทุกด้าน โดยเฉพาะด้านคุณธรรมจริยธรรมต้องเน้นเป็นพิเศษ

I (IMAGINE) ครูต้องส่งเสริมความคิดจินตนาการ เช่นการวาดภาพ เขียน เรียงความ ฟังเพลง แล้ววิเคราะห์เรื่อง แต่งคำประพันธ์ อ่านหนังสือแล้วตอบคำถาม

L (LOGICAL) การใช้เหตุผล ซึ่งครูสามารถใช้วิธีการสอนได้หลายอย่าง เช่น กระบวนการกลุ่ม การระดมสมอง การสอนแบบสืบสวนสอบสวน การสอนแบบอริยสัจ 4

D (DEMOCRACY) ครูต้องใช้หลักประชาธิปไตยคือให้นักเรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนในการสอนจนถึงสรุปผล

C (CREATIVE) ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดแปลกๆใหม่ๆ การสร้างผลผลิต การทำโครงการ โครงการงาน

E (EMOTION) ครูช่วยกระตุ้นให้นักเรียนมีอารมณ์ทางบวก เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กหันไปพึ่งยาเสพติด

N (NATURAL) ครูต้องให้นักเรียนรู้จักรธรรมชาติและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการสอน ให้นักเรียนศึกษาและจดบันทึกการเจริญเติบโตของพืชหรือสัตว์

T (TOURIST) ครูต้องให้นักเรียนไปทัศนศึกษาหาประสบการณ์นอกเหนือจากหลักสูตร

R (RELATION) ครูและนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

E (ETHIC) คุณธรรม จริยธรรม การแสดงออกในทางที่ดี โดยใช้การแสดงละคร บทบาทสมมุติในการแสดง และจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนการสอน

หน่วยศึกษานิเทศน์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ(2542 : 18) กล่าวว่า ครูเป็นผู้มีบทบาทโดยตรงในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บทบาทสำคัญของครูจึงประกอบด้วย

1. วางแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาที่รับผิดชอบ และจัดทำแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจากผู้บอกความรู้ เป็นผู้จัดการเรียนรู้ แนะนำ และช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้
3. ช่วยพัฒนาผู้เรียน เติมเต็มความรู้ของผู้เรียนให้สมบูรณ์
4. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข ให้ความรัก ความมั่นคง อิศราภาพ การยอมรับให้ข้อมูลป้อนกลับ
5. จัดทรัพยากรการเรียนรู้อและสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้
6. รู้จักและเข้าใจผู้เรียน
7. มีความรู้ลึกซึ้งในสิ่งที่สอน
8. มียุทธศาสตร์การสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
9. รักการสอน
10. ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้
11. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้

อรทัย มูลคำ และ สุวิทย์ มูลคำ (2544 : 197 – 198) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้จัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ดังนั้นครูควรมีบทบาทคือ

1. ปรับเปลี่ยนแนวคิดให้เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้

2. ศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจและปรับเนื้อหา กระบวนการ และทฤษฎีการสอนต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาพที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
3. ออกแบบการจัดการเรียนรู้หรือวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ร่วมกันกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูรายวิชา/กลุ่มวิชาอื่นๆ ที่สอนในชั้นเดียวกัน ครูวิชาการ ศึกษานิเทศน์ ผู้บริหาร โรงเรียน เพื่อให้ข้อเสนอแนะประสานความร่วมมือทั้งภายในภายนอกโรงเรียน
4. กำหนดกิจกรรมและวางแผนการสอนไว้ล่วงหน้า เพื่อเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ สื่อต่างๆ เช่น เอกสาร หนังสือ วัสดุทัศน วัสดุพิมพ์ ตลอดจนแหล่งความรู้ที่เป็นบุคคลและสถานที่
5. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิบัติอย่างหลากหลาย เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและปัจจัยพื้นฐานของโรงเรียน
6. พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมืออาชีพด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
7. ปฏิบัติตนเป็นต้นแบบที่ดีทั้งด้านความประพฤติและการเรียนรู้
 ดังนั้นเมื่อบทบาทของครูเปลี่ยนแปลงไป จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องพยายามปรับเปลี่ยนบทบาทของตนให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน ครูจะต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจว่าการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นเป็นอย่างไร การเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นเป็นอย่างไร และที่สำคัญคือครูต้องทำงานหนักในช่วงก่อนสอน โดยการเตรียมการสอน หาแหล่งข้อมูล การติดต่อวิทยากร การเตรียม สื่อและวัสดุ อุปกรณ์ ต้องใช้ความสามารถในการออกแบบกิจกรรม และออกแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับลักษณะธรรมชาติของวิชา และสาระการเรียนรู้ที่จะทำการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญสามารถให้โอกาสแก่ผู้เรียนในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามความถนัด ปฏิบัติด้วยตนเองตามความสนใจ ครูต้องคอยการกระตุ้น ให้กำลังใจ คอยชี้แนะให้ความสะดวก และปรับเปลี่ยนสถานการณ์ให้เหมาะสมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นคน เก่ง ดี และมีสุข

บทบาทของผู้เรียน

ทิสนา แชมมณี (2542 : 26 – 27) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้เรียนที่ต้องปรับให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ว่าเมื่อครูออกแบบกิจกรรมแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนก็ต้องปรับบทบาทและพฤติกรรมในการเรียนรู้ของตนด้วยคือ

1. บทบาทการมีส่วนร่วมในการแสวงหาข้อมูล ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น หรือประสบการณ์ต่างๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย เพื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้

2. บทบาทในการศึกษาหรือลงมือกระทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจ ใช้ความคิดในการถกเถียง แยกแยะ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ความรู้สึกหรือประสบการณ์ต่างๆ ที่หามาได้และสร้างความหมายให้แก่ตนเอง

3. บทบาทในการจัดระเบียบความรู้ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อช่วยให้การเรียนรู้เกิดความคงทนและสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ได้สะดวกขึ้น

4. บทบาทในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้การเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์ต่อชีวิต นอกจากนั้นการประยุกต์ใช้จะช่วยต่อยอดความเข้าใจและสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เรียนในความรู้นั้น และการนำความรู้ไปใช้ยังก่อให้เกิดการเรียนรู้อื่นๆ ด้วย โดยผู้เรียนต้องแสดงพฤติกรรมต่างๆ ดังนี้คือ

4.1 เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ อย่างกระตือรือร้น

4.2 ให้ความร่วมมือและรับผิดชอบในการดำเนินงาน / กิจกรรมต่างๆ ร่วมกับกลุ่ม

4.3 รับฟัง พิจารณา และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

4.4 ใช้ความคิดอย่างเต็มที่ ปฏิสัมพันธ์ ได้ตอบ คัดค้าน สนับสนุน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกของตนเองกับผู้อื่น

4.5 แสดงความสามารถของตน และยอมรับความสามารถของผู้อื่น

4.6 ตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆ

4.7 เรียนรู้จากกลุ่มและช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้

อรทัย มูลคำ และสุวิทย์ มูลคำ (2544 : 199) กล่าวถึงบทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความสำคัญมากที่สุดในกระบวนการเรียนรู้ เพราะผู้เรียนจะต้องเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ผู้เรียนจึงควรมีบทบาทคือ

1. มีความตั้งใจให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ อย่างจริงจัง

2. ใช้ประสบการณ์หรือความรู้เดิมเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ใหม่

3. ตอบคำถามหลักของผู้สอน โดยการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการต่างๆ
4. วางแผนการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยมีการกำหนดเป้าหมาย กำหนดงาน ลำดับขั้นตอนการทำงาน แบ่งงานตามความสามารถของสมาชิกในกลุ่ม
5. ลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
6. จัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน โดยจัดกลุ่มผู้เรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่กำหนด
7. ใช้เทคนิควิธีการสอนแบบต่างๆ เข้ามาสอดคล้อง
8. ปรับปรุงแก้ไข พัฒนาผลงานของตนเองหรือกลุ่มจนเป็นที่พึงพอใจ
9. สรุปความรู้ที่ค้นพบได้ด้วยตนเอง
10. ชื่นชมผลงานที่เกิดขึ้น
11. เผยแพร่ผลงานที่ภาคภูมิใจ

นักเรียนในยุคการปฏิรูปการศึกษา จะต้องพยายามขวนขวายในการศึกษาหาความรู้ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ในจุดประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษาต้องศึกษาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่ามีลักษณะสำคัญอย่างไร เพื่อตนเองจะได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากการเป็นผู้รับมาเป็นผู้เรียนที่ศึกษาหาความรู้อย่างกระตือรือร้น สืบค้นและปฏิบัติเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ด้วยตนเองตามความถนัด ปฏิบัติด้วยตนเองตามความสนใจก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถประยุกต์ความรู้มาใช้ในสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน เป็นผู้เรียนที่เก่ง ดี และมีความสุขได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิรนนท์ ไสภณพินิจ (2541 : 58 – 64) ทำการวิจัยเรื่อง การใช้ยุทธวิธีการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโพธิ์สัมพันธ์พิทยาคาร อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่านักเรียนกลุ่มทดลองที่มีผลการเรียนอยู่ในระดับ เก่ง ปานกลาง และอ่อน มีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชำนาญ เข็มสำโรง (2539 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบสืบสวนสอบสวนเชิงนิติศาสตร์กับการสอนตามคู่มือครูพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เดชา จันทร์ศิริ (2542 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้การสอนตามแนวพุทธศาสตร์กับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีการคิดแบบมีวิจารณญาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทิพวรรณ คนชื้อ (2543 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพความเป็นผู้นำและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า แผนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา (ส.027) ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนสามารถพัฒนาบุคลิกภาพความเป็นผู้นำและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างเหมาะสม นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการเรียนบุคลิกภาพความเป็นผู้นำและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีการสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนบุคลิกภาพความเป็นผู้นำ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นุชบา ไชคชูช่วย (2537 : 83 -84) ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการเรียนแบบร่วมมือที่มีต่อความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษพบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษที่เรียนแบบร่วมมือมีความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษสูงกว่านักเรียนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษตามแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษที่เรียนแบบร่วมมือมีความสามารถด้านแนวความคิดใน การเขียนภาษาอังกฤษสูงกว่านักเรียนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษตามแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประกายแก้ว แพร่ โลกสูง (2541 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของวิธีการสอน โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่อง โรคขาดสารอาหารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์พบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติ

ที่ดีกว่าก่อนได้รับการสอน โดยการเรียนแบบร่วมมืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือนักเรียนในกลุ่มทดลองมีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเรื่อง โรคขาดสารอาหารดีกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประยูร ศรีห้องใส (2542 : 79 - 92) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การเรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิคกลุ่มสืบค้นพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าเกณฑ์การประเมินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโปรแกรมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในโปรแกรมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก บางส่วนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในโปรแกรมอยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง

พิชิต สนั่นเอื้อ (2542 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณแบบสอดแทรกในวิชาที่สอนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถด้านการแก้ปัญหาเชิงวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สกลนครพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณแบบสอดแทรกในวิชาที่สอนหลังการฝึกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาเรียนสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ได้รับการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณแบบสอดแทรกในวิชาที่สอนหลังการฝึกมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาเรียนสูงกว่าก่อนได้รับการฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ได้รับการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณแบบสอดแทรกในวิชาที่สอนหลังการฝึกมีความสามารถด้านการแก้ปัญหาเชิงวิทยาศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วาสนา แสงคำ (2542 : 68 - 72) ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนด้วยการสอนแบบบูรณาการ (ลาร์ดิชาเบล) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองภายหลังการทดลอง มีผลสัมฤทธิ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มทดลองภายหลังการทดลองสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิไลพร คำสะอาด (2541 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความสามารถในการใช้ภาษา ความคิดสร้างสรรค์และความสนใจในภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยใช้เพลงและเกมประกอบการสอนกับการสอนตามคู่มือครูพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เพลงและเกมประกอบการสอนกับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูมีความสามารถในการใช้ภาษาไทยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความคิดสร้างสรรค์ทางภาษาไทยของนักเรียนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความสามารถในการใช้ภาษาไทย ความคิดสร้างสรรค์ และความสนใจในวิธีสอนภาษาไทย นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เพลงและเกมประกอบการสอนก่อนการทดลองสอนและหลังการทดลองสอนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศศวรรณ รื่นเริง (2538 : 57 – 81) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้วิธีการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรังสิตพบว่า การสอนแบบอภิปรายกลุ่มและการสอนโดยวิธีปกติ มีผลทำให้นักศึกษามีการพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ทั้งประเภทการเขียนบรรยาย การเขียนแสดงความคิดเห็น และการเขียนคำขวัญสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาที่สอนด้วยวิธีการอภิปรายกลุ่มสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่ใช้การสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อเปรียบเทียบงานเขียนแต่ละประเภทพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการแสดงความคิดเห็นมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนบรรยายมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนคำขวัญมีความแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สายวรุณ ทองวิทยา (2539 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและมนุษยสัมพันธ์ในการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่สอนโดยการเรียนรู้แบบ เอส ที เอ ดี (STAD) กับการสอนตามคู่มือครูพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมนุษยสัมพันธ์ในการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุพัตรา ศิริรักษ์ (2540 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ความสามารถในการแก้ปัญหาและบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาคู่วิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือพบว่า

นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่มีระดับความสามารถสูง ปานกลาง และต่ำ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือกับการสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีความสามารถในการแก้ปัญหาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่มีความสามารถสูง ปานกลาง และต่ำมีความสามารถในการแก้ปัญหาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือกับการสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่มีระดับความสามารถสูง ปานกลาง และต่ำ มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุมาลี บัวเล็ก (2541 : 51 – 54) ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาวิทยาศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยใช้กระบวนการเรียนแบบร่วมมือ และการสอนตามคู่มือครูพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุรศักดิ์ นิ่มนวล (2543 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องผลของวิธีการเรียนแบบร่วมมือแบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาเคมี และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาเคมี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมในการเรียนแบบร่วมมือหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีเจตคติต่อวิธีการเรียนแบบร่วมมือแบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับดี คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาเคมีกับคะแนนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาเคมีกับคะแนนพฤติกรรมในการเรียนแบบร่วมมือ และคะแนนทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณกับคะแนนพฤติกรรมในการเรียนแบบร่วมมือไม่มีความสัมพันธ์กัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อุไร มะวิญชร (2543 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณและพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนด้วยการให้ประสบการณ์กับคู่มือครูพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การคิดวิเคราะห์เชิงวิจารณ์ญาณของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่ต้องการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ โดยมุ่งสร้างประโยชน์ให้เกิดกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในทุกขั้นตอน ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพตามความถนัด ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างอิสระตามความสนใจ บนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยใช้ทักษะกระบวนการการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ที่หลากหลายอย่างมีความสุข ครูมีบทบาทเป็นผู้จัดประสบการณ์ ชี้นำ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถประยุกต์ความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวันตามสถานการณ์จริงได้ ดังนั้นบทบาทของครูและนักเรียนในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีดังนี้

1. บทบาทในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู หมายถึง บทบาทในด้านต่อไปนี้

1.1 การเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การวางแผนล่วงหน้าในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร การศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ การทำแผนการสอน การจัดเตรียมเอกสารและวัสดุอุปกรณ์ การจัดเตรียมสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอน การวางแผนวัดผลและประเมินผล ร่วมกับวิทยากรและผู้เรียน

1.2 กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนที่จัดเตรียมไว้ ด้วยเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในขั้นนำเข้าสู่บทเรียน การปรับความรู้พื้นฐานของผู้เรียน การจัดสภาพแวดล้อมในการเรียน การจัดให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเหมาะสมตามความถนัดความสนใจอย่างอิสระ การใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน การฝึกทักษะกระบวนการร่วมกัน ส่งเสริมการเชื่อมโยงประสบการณ์ การปรับความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน การสังเกต และบันทึกพฤติกรรมของผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

1.3 การวัดผลและการประเมินผล หมายถึง การวัดผลและประเมินผลร่วมกันของครูผู้เรียน เพื่อน กลุ่มเรียน และวิทยากร ตามสภาพจริงจากผลงานของผู้เรียน

2. บทบาทในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของนักเรียน หมายถึง บทบาทในด้านต่อไปนี้คือ

2.1 การเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การเตรียมเอกสาร สื่อการเรียน การสอน การวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกับครูและวิทยากร และการทบทวนบทเรียนของผู้เรียน

2.2 กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน การสอน การฝึกปฏิบัติ การสืบค้นข้อมูลความรู้และสรุปด้วยตนเอง และกลุ่มเรียนอย่างอิสระตามศักยภาพของตน และนำเสนอผลการค้นคว้าทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความคิดสร้างสรรค์จากการทำงาน หรือจากการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน

2.3 การวัดและการประเมินผล หมายถึง วัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อน และกลุ่มเรียน ด้วยความภาคภูมิใจในผลงาน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อน กลุ่มเรียนร่วมกับครูและวิทยากรตามสภาพจริง เพื่อตั้งเป้าหมายในการปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น และสามารถประยุกต์ความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวันได้